

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Bakalářská práce

Demografický vývoj v Africe a problém slumů

Ondřej Koníček

© 2023 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Ondřej Koníček

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Demografický vývoj v Africe a problém slumů

Název anglicky

Demographic development in Africa and the problem of slums

Cíle práce

Hlavním cílem bakalářské práce je provedení analýzy demografického vývoje na africkém kontinentu a zaměření se na problémy slumů. Analýze budou podrobeny základní demografické ukazatele: počet obyvatel, jejich pohlaví a věková struktura, migrace, sňatečnost a rozvodovost, porodnost, potratovost a úmrtnost. K zjištění celkového demografického vývoje v Africe bude zanalyzován demografický vývoj v jednotlivých jejích částech (severní, střední, západní, východní a jižní Afrika). Dílčími úkoly bude porovnání vývoje v těchto jednotlivých částech a celku vzhledem k demografickému vývoji v jiných částech světa a zaměření se na faktory ovlivňující tento vývoj.

Metodika

Výběr a studium relevantní odborné literatury. Z datové základny budou hrát klíčovou roli statistické ročenky a statistické databáze OSN. Teoretická část práce se bude zabývat charakteristikou demografie, hlavních demografických ukazatelů a demografického vývoje, zejména ve vztahu k demografické revoluci a urbanizaci. V rámci praktické části bude provedena analýza demografického vývoje v jednotlivých regionech Afriky. K vyhodnocení analýzy budou použity grafy a ty budou následně popsány. Po té se praktická část zaměří na porovnání demografického vývoje pomocí vybraných ukazatelů. Závěrečnou kapitolu praktické části budou představovat problémy slumů a monitorování vývoje této problematiky. V různé míře budou použity metody analýzy, syntézy a komparace.

Doporučený rozsah práce

30-40 stran

Klíčová slova

demografický vývoj, Afrika, obyvatelstvo, věková struktura, analýza, slumy, demografická revoluce, urbanizace

---

Doporučené zdroje informací

- KUNA, Z.: Demografický a potravinový problém světa, Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, brož., ISBN 978-80-7357-588-5, 340 str.
- KUNA, Z.: Země Afrického rohu. Problémy a perspektivy, Plzeň: nakladatelství a vydavatelství Aleš Čeněk, 2016, ISBN 978-80-7380-629-3, 190 str.
- PAVLÍK, Z., KALIBOVÁ, K.: Mnohojazyčný demografický slovník, Praha : Česká demografická společnost, 2005, ISBN 80-239-4864-4, 182 str.
- PAVLÍK, Z., RYCHTAŘÍKOVÁ, J., ŠUBRTOVÁ, A.: Základy demografie, Praha: Academia, 1986, 736 str.
- UN Global State of Metropolis 2020 – Population Data Booklet, Nairobi: UN-Habitat, 2020, 22 str.
- UN World Population Prospects 2019 Highlights, New York: UN Department of Economic and Social Affairs – Population Division, 2019, ISBN: 978-92-1-148316-1, 46 str.
- UN World Population Prospects 2019, UN, Population Division, databáze přístupná na: <https://population.un.org/wpp/>
- UN World Population Prospects 2019, Volume I: Comprehensive Tables, New York: UN Department of Economic and Social Affairs, Population Division, 2019, ISBN: 978-92-1-148327-7, 395 str.
- UN World Urbanization Prospects, The 2018 Revision, New York: Department of Economic and Social Affairs, Population Division, 2019, ISBN: 978-92-1-148319-2, 126 str.
- VALLIN, J.: Světové obyvatelstvo, Praha: Academia, 1992, ISBN: 80-200-0437-8, 150 str.

Předběžný termín obhajoby

2022/23 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Zbyněk Kuna, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomiky

Elektronicky schváleno dne 30. 8. 2022

prof. Ing. Miroslav Svatoš, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 24. 11. 2022

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 02. 03. 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci „Demografický vývoj v Africe a problém slumů“ jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 14.3.2023

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval vedoucímu práce panu Ing. Zbyňku Kunovi, Ph.D. za nápomoc a věnovaný čas konzultacím, při vedení práce a uvádění cenných poznatků a informací, které vedly ke kompletnímu vypracování mé bakalářské práce.

Demografický vývoj v Africe a problém slumů

Abstrakt

Tato bakalářská práce je zaměřena na demografický vývoj v Africe, konkrétně v jejich jednotlivých regionech (severní, střední, západní, východní a jižní Afrika) a problém slumů, jako jsou vážné nemoci jejich obyvatelů, vysoká míra přelidnění, extrémní kriminalita atp. K řešení této problematiky byla použita metoda analýzy dostupných statistických dat a literárních zdrojů. Provedeným výzkumem bylo zjištěno, že v posledních desetiletích došlo v Africe k rapidnímu nárůstu obyvatelstva a zároveň k výraznému zvýšení počtu lidí žijících v chudinských čtvrtích. Hlavním zjištěním je, že vysoká míra urbanizace a nedostatek adekvátního bydlení jsou klíčovými faktory vedoucími ke vzniku a rozvoji slumů v Africe. Výsledky ukazují, že k řešení této problematiky je zapotřebí zavést efektivní politiku na podporu rozvoje infrastruktury, vzdělávání a sociálních služeb v oblastech s vysokým nárůstem počtu obyvatel.

Klíčová slova: demografický vývoj, Afrika, obyvatelstvo, migrace, věková struktura, analýza, slumy, demografická revoluce, urbanizace, ekonomika, HDP (Hrubý domácí produkt).

Demographic development in Africa and the problem of slums

Abstract

This bachelor thesis focuses on the demographic development in Africa, specifically in its various regions (North, Central, West, East, and South Africa) and the problem of slums, such as serious diseases of population, high rate of overcrowding, high extreme crime, etc. The method of analyzing available statistical data and literary sources was used to address this issue. The research findings show that Africa has experienced a rapid population growth in the past decades, along with a significant increase in the number of people living in impoverished areas. The main finding is that high urbanization and the lack of adequate housing are key factors leading to the emergence and development of slums in Africa. The results indicate that effective policies promoting infrastructure development, education, and social services in high population growth areas are necessary to address this issue.

Keywords: demographic development, Africa, population, migration, age structure, analysis, slums, demographic revolution, urbanization, economy, GDP (Gross Domestic Product).

OBSAH

1	Úvod	10
2	Cíl práce a metodika.....	11
3	Teoretická část práce.....	13
3.1	Základní informace.....	13
3.2	Vymezení regionů	14
3.2.1	Severní Afrika.....	14
3.2.2	Střední Afrika	16
3.2.3	Západní Afrika.....	18
3.2.4	Východní Afrika	19
3.2.5	Jižní Afrika	21
3.3	Přirozený řád reprodukce	25
3.4	Migrace.....	26
3.5	Obyvatelstvo Afriky	28
3.6	Migrace obyvatelstva v Africe	29
3.7	Demografická struktura	30
4	Praktická část práce	33
4.1	HDP celosvětově pro rok 2021 – Afrika vs. zbytek světa.....	33
4.2	HDP jednotlivých regionů Afriky pro rok 2021.....	35
4.2.1	Severní Afrika.....	35
4.2.2	Střední Afrika	36
4.2.3	Západní Afrika.....	36
4.2.4	Východní Afrika.....	36
4.2.5	Jižní Afrika	37
4.3	Porovnání HDP mezi jednotlivými regiony	37
4.4	Ekonomicky nejsilnější země jednotlivých regionů.....	39

4.5	Srovnání ekonomické úrovně podle HDP/obyvatel	40
4.6	Dynamika růstu HDP	43
4.7	Demografický vývoj v Africe	44
4.7.1	Demografický vývoj v Africe v letech 2011 – 2021	44
4.7.2	Predikce vývoje celkového počtu obyvatel v Africe	46
4.7.3	Demografický vývoj v jednotlivých regionech	46
4.7.4	Země jednotlivých regionů s největším počtem obyvatel	47
4.7.5	Severní Afrika	48
4.7.6	Střední Afrika	52
4.7.7	Západní Afrika.....	55
4.7.8	Východní Afrika.....	58
4.7.9	Jižní Afrika	60
4.8	Problém slumů.....	67
4.8.1	Objasnění termínu slum a výskyt slumů	67
4.8.2	Nemoci a choroby v Africe	68
4.8.3	Podíl městského obyvatelstva žijícího ve slumech ve vybraných regionech v roce 2018	69
4.8.4	Slum Kibera – jeden z největších světových slumů	70
4.8.5	Rocinha Favela v Rio de Janeiro	71
5	Zhodnocení výsledků	72
6	Závěr	74
7	Seznam použitých zdrojů	75
8	Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk	78
8.1	Seznam obrázků	78
8.2	Seznam tabulek	79
8.3	Seznam grafů.....	80
8.4	Seznam použitých zkratk.....	81

1 ÚVOD

Tato práce se zabývá jedním z nejnaléhavějších problémů současného světa, kterým je rychlý demografický vývoj a výskyt slumů v afrických zemích. Slumy, jedna z nejviditelnějších projevů těchto demografických změn, představují pro africké obyvatele vážné sociální a ekonomické problémy. Africký kontinent má bohatou historii a kulturu, ale současně také čelí mnoha výzvám, jako jsou politická nestabilita, chudoba, hladomor a nemoci.

V první části práce bude poskytnuta charakteristika afrického kontinentu včetně základních informací o Africe a vymezení jednotlivých regionů. Dále bude představena demografie jako samostatný pojem. Následně budou definovány základní demografické pojmy a nebudou vynechány ani obecné informace týkající se obyvatelstva Afriky.

Druhá část se zabývá analýzou demografického vývoje na africkém kontinentu v určitém časovém intervalu, včetně počtu obyvatel, pohlaví a věkové struktury, migrace, porodnosti a úmrtnosti. V rámci této analýzy budou rovněž zohledněny jednotlivé regiony Afriky a jejich specifika.

Součástí této práce bude také ekonomická charakteristika Afriky a jednotlivých afrických regionů, včetně objemu HDP v porovnání s ostatními kontinenty a mezi regiony samotnými. Budou rovněž představeny nejsilnější země v jednotlivých afrických regionech vzhledem k HDP.

Závěr praktické části se věnuje problému slumů v afrických zemích, kterými jsou nemoci a choroby, kriminalita, přelidnění atd. a také se bude zaměřovat na jejich příčiny a důsledky.

Cílem této bakalářské práce je poskytnout ucelený a komplexní pohled na demografický vývoj v Africe, a tím přispět k lepšímu porozumění demografického vývoje na africkém kontinentu a výskytu slumů v této oblasti, a to jak z hlediska teoretických východisek, tak i z hlediska praktických aspektů.

2 CÍL PRÁCE A METODIKA

Cíl

Celkovým cílem této bakalářské práce je poskytnout ucelený a komplexní pohled na demografický vývoj v Africe a tím přispět k lepšímu porozumění demografického vývoje na africkém kontinentu a výskytu slumů v této oblasti. Zároveň to je podnět pro odstartování vážné diskuse o možných opatřeních na řešení problému přelidňování populace a problému slumů na tomto kontinentě.

Hlavním cílem této bakalářské práce je provést analýzu demografického vývoje na africkém kontinentu se zaměřením se na problém slumů. Konkrétně se zaměřuje na vývoj počtu obyvatel, věkové struktury, migrace, porodnost a úmrtnost v jednotlivých regionech Afriky (severní, střední, západní, východní a jižní Afrika). Demografický vývoj se v této bakalářské práci týká časového intervalu, začínajícího v roce 2011 a končícího v roce 2021, který je interpretován na základě statistický dat ze statistické databáze OSN – UNCTADSTAT.

Díličními úkoly práce je provedení ekonomické charakteristiky Afriky, v jednotlivých afrických regionech. Ekonomická charakteristika se týká objemu HDP v porovnání s ostatními kontinenty a mezi regiony samotnými, a budou představeny nejsilnější země v jednotlivých afrických regionech vzhledem k HDP. Není zde vynechána ani dynamika růstu a ukazatel HDP/obyvatel.

Metodika

Metodika bakalářské práce zahrnuje několik kroků. Nejprve byl proveden výběr relevantní odborné literatury, která se zabývá základními demografickými pojmy a problematikou slumů. Pro získání dat byla využita datová základna, kde klíčovou roli budou hrát statistické ročenky a databáze OSN.

Teoretická část práce je především zaměřena na charakteristiku demografie, vysvětlení hlavních demografických ukazatelů a demografický vývoj vztahující se k demografické revoluci a urbanizaci. V rámci praktické části byla provedena analýza demografického vývoje v jednotlivých regionech Afriky. K vyhodnocení této analýzy byly použity tabulky s grafy a ty byly následovně popsány.

Praktická část se bude dále zaměřovat na porovnání demografického vývoje v Africe pomocí vybraných ukazatelů. Na závěr práce bude představena problematika slumů a bude provedeno monitorování vývoje této problematiky.

Během zpracování práce byly v různých mírách použity metody analýzy, syntézy a komparace. Tyto metody pomohou zpracovat a vyhodnotit získaná data a poskytnou základ pro formulaci závěrů a doporučení.

3 TEORETICKÁ ČÁST PRÁCE

Charakteristika Afrického kontinentu

„Přírodní podmínky „černého kontinentu“ nejsou pro život příliš příznivé – značnou část Afriky pokrývají bezútesné suché pouště, nesnesitelně vlhké a horké tropické pralesy nebo vyprahlé náhorní plošiny. Také proto patří mnoho afrických států mezi nejchudší země na světě a jejich moderní dějiny jsou nekončícím kolotočem hladomorů, lokálních válek a čekáním na zahraniční pomoc.

Nejvhodnější podmínky pro lidské aktivity jsou nejsevernější a nejjižnější části kontinentu, v klimaticky příznivějších subtropích. Jen málo afrických zemí dokázalo alespoň částečně využít svého značného nerostného bohatství ke zlepšení civilizační úrovně (příkladem je Republika Jižní Afrika). Rozsáhlé plochy Afriky dosud tvoří panenská příroda, její uchování je však omezeno rostoucím civilizačním tlakem.

Mnoho afrických států se vymanilo z koloniální nadvlády teprve v 2. polovině 20. století, ale samostatně většině z nich ekonomický ani sociální pokrok nepřinesla. Výkony zaostalého zemědělství, které zaměstnává většinu obyvatel, nestačí uživit raketově rostoucí populaci a průmysl se často orientuje jen na dobývání a základní úpravu těžných surovin.“ (Školní atlas světa, 2013, s. 98)

3.1 Základní informace

V následující kapitole budou rozebrány základní informace o Africkém kontinentu, zahrnující celkový počet obyvatel, rozlohu, geografickou polohu, počet států nacházející se v Africe atp.

Afrika je se svojí rozlohou 30 373 000.67 km² pro rok 2020 (Faostat, ©2023) třetím největším světadílem na planetě. Počet obyvatel 1 425 436 000 (Unctadstat, nedat.) pro rok 2022 činí Afriku druhým nejlidnatějším světadílem. Rozkládá se severně a jižně od rovníku, a to převážně na východní části polokoule. Afrika je situována mezi dvěma oceány. Na západu se nachází Atlantský oceán a z východu je lemována Indickým oceánem. Severní břeh od Evropského kontinentu je oddělen Středozemním mořem, jehož součástí je Gibraltarský průliv, mořská úžina na březích Maroka z Africké části a na břehu evropského státu Španělsko. Na severovýchodě u státu Egypt odděluje Suezský průplav

Afriku od Asijského kontinentu. Na třetím největším kontinentu se nachází 55 států. Největším státem je Alžírsko s rozlohou 2 381 740 km² (pro rok 2020). (Faostat, ©2023).

3.2 Vymezení regionů

3.2.1 Severní Afrika

Geografické vymezení

Nejen severní Afriku, kterou činí rozloha 7 896 890 km² (pro rok 2020) (Faostat, ©2023) největším regionem Afriky, ale celý světadíl oddělují od Evropy Gibraltarský průliv a Středozevní moře. Značná část severní Afriky se nachází v rozsáhlé Saharské poušti. Pouze v pouštních oázách jsou vhodné podmínky pro zemědělství a trvalé osídlení. Sever, kde se nachází Maroko, Alžírsko a Tunisko je lemován pohořími, Vysoký Atlas, Malý Atlas a Velký Atlas. Libye leží z větší části v Libyjské poušti, směrem na východ sousedí s Egyptem, který je na severovýchodě oddělen Suezským průplavem a Rudým mořem od Jihozápadní Asie.

Charakteristika regionu

Veškeré severoafrické země se mohou pyšnit velmi bohatými nalezišti převážně ropy a zemního plynu. Největší ložiska se nachází v Libyi a Alžírsku. Maroko je významným těžitelem fosfátů, které spolu s předcházejícími zmíněnými surovinami jsou odebírané evropskými státy. To dělá státy celého regionu jedny z nejbohatších ze všech ostatních. Charakteristické pro tento region je značné zastoupení arabského obyvatelstva, muslimské kultury. Může za to i fakt, že zhruba 90 % obyvatel vyznává Islám. (Brzóska, 2020).

Tabulka 1: Seznam států severní Afriky včetně rozlohy a počtu obyvatel

Severní Afrika		
Stát	Rozloha (v km ²)	Počet obyvatel
Alžírsko	2 381 740	43 452 000
Egypt	1 001 450	107 465 000
Libye	1 759 540	6 654 000
Maroko	446 550	36 689 000
Súdán	1 878 000	44 440 000
Tunisko	163 610	12 162 000
Západní Sahara	266 000	556 000

Zdroj: vlastní zpracování dle statistických údajů (pro rok 2020) (Faostat, ©2023) – o rozloze,
(Unctadstat, nedat.) – počet obyvatel

Obrázek 1: Grafické vymezení regionu

Zdroj: (Printing Africa Maps, ©2023)

3.2.2 Střední Afrika

Geografické vymezení

Celková rozloha střední Afriky, která se skládá z devíti států, je 6 612 660 km² (Faostat, ©2023). Nejsevernějším cípem, tohoto regionu je Čad, nacházející se v Saharské poušti, v oblasti Čadské pánve. Na jihozápadu sousedí s Kamerunem a na jihu se Středoafričskou republikou, jež jsou taktéž součástí vymezeného regionu střední Afriky. Jižní hranice Kamerunu oddělují zemi od Rovnickové Guinei, Gabonu a Konga. V samotném středu střední Afriky, konkrétně v oblasti Konžské pánve se nachází největší stát regionu, Demokratická republika Kongo, která svými východními hranicemi odděluje střední Afriku od regionu východní Afrika. Poslední zemí, která se nachází na pevnině a má spolu s Kamerunem, Rovnickovou Guienou, Gabonem a Demokratickou republikou Kongo přístup ze západních hranic k Atlantickému oceánu je Angola. V oblasti Guinejského zálivu, jež je součástí Atlantického oceánu, se nachází Svatý Tomáš a Princův ostrov.

Charakteristika regionu

Vysoce významným pro tento region je těžební průmysl, který je doplněn o samozásobitelské rolnictví a plantážnictví. Ve střední Africe je produkce a vývoz surovin na světové úrovni. Jedná se o zejména kakao, palmový olej, diamanty, cenná dřeva, rudu a soli.

Skoro všechny země regionu těží ropu, Angola patří v posledním desetiletí mezi 2. až 4. největší africké producenty ropy, v r. 2021 to bylo 4. místo za Nigérií, Alžírskem a Libyí (Statistical Review of World Energy, 2022).

Vzhledem k obecným problémům, špatným klimatickým podmínkám, viz. to, že se část regionu nachází v Saharské poušti a vnitropolitickým nepokojům se jedná o nejméně navštěvovanou lokalitu na celém kontinentu, tak také na celém světě. Problém, který je úzce spjat se střední Afrikou (taktéž se projevuje i v jiných světových regionech) je úbytek plochy, pro potencionální osídlení, především díky kácením tropických deštných pralesů a početný výskyt pohlavních nemocí, malomocenství a pravých neštovic (Hamarnehová, 2012).

Tabulka 2: Seznam států střední Afriky včetně rozlohy a počtu obyvatel

Střední Afrika		
Stát	Rozloha (v km²)	Počet obyvatel
Angola	1 246 700	34 504 000
Kamerun	475 440	27 199 000
Středoafriická republika	622 980	5 457 000
Čad	1 284 000	17 180 000
Kongo	342 000	5 836 000
Demokratická republika Kongo	2 344 860	95 894 000
Rovníková Guinea	28 050	1 634 000
Gabon	267 670	2 341 000
Svatý Tomáš a Princův ostrov	960	223 000

Zdroj: vlastní zpracování dle statistických údajů (pro rok 2020) (Faostat, ©2023) – o rozloze,
(Unctadstat, nedat.) – o počtu obyvatel

Obrázek 2: Grafické vymezení regionu

Zdroj: (Printing Africa Maps, ©2023)

3.2.3 Západní Afrika

Geografické vymezení

Celková rozloha západní Afriky je 6 146 510 km² (Faostat, ©2023). Z jihu a západu je region ohraničen Atlantským oceánem. Přejichod mezi západní Afrikou a severní Afrikou je oddělován Saharskou pouští. Region je složen celkem ze sedmnácti zemí, ze kterých se patnáct nachází na pevnině. Součástí regionu je totiž ostrov Sv. Helena, který leží v Atlantském oceánu severně od obratníku Kozorožka a také souostroví Kapverdy, které jsou tvořeny celkem deseti ostrovy.

Charakteristika regionu

Region se může prezentovat značným bohatým nerostným bohatstvím. Dochází zde k těžbě významných surovin jako železná ruda, fosfáty, bauxit a ropa. Z oblasti zemědělství je zde dominantní zemědělská produkce exportních položek – kakao, káva, podzemnice olejná a výrobky z palmy olejné. Ve vnitrozemské oblasti dochází k etnickým problémům nebo nedostatečnému množství potravin. Primárně jsou v západní Africe rozvinuty těžební oblasti a lokality poblíž dopravních tahů, včetně přístavů. Nigerie je nejlidnatějším státem regionu, ale také celé Afriky (Hamarnéková, 2012).

Tabulka 3: Seznam států západní Afriky včetně rozlohy a počtu obyvatel

Západní Afrika		
Stát	Rozloha (v km ²)	Počet obyvatel
Benin	114 760	12 643 000
Burkina Faso	274 220	21 523 000
Kapverdy	4 030	583 000
Pobřeží slonoviny	322 460	26 812 000
Gambie	11 300	2 574 000
Ghana	238 530	32 180 000
Guinea	245 860	13 205 000
Guinea Bissau	36 130	2 016 000
Libérie	111 370	5 088 000
Mali	1 240 190	21 224 000
Mauritánie	1 030 700	4 499 000
Niger	1 267 000	24 334 000
Nigérie	923 770	208 327 000
Svatá Helena	390	5000
Senegal	196 710	16 436 000
Sierra Leone	72 300	8 234 000
Togo	56 790	8 443 000

Zdroj: vlastní zpracování dle statistických údajů (pro rok 2020) (Faostat, ©2023) – o rozloze, (Unctadstat, nedat.) – o počtu obyvatel

Obrázek 3: Grafické vymezení regionu

Zdroj: (Printing Africa Maps, ©2023)

3.2.4 Východní Afrika

Geografické vymezení

S rozlohou 7 044 780 km² řadíme východní Afriku v porovnání s ostatními regiony k těm největším na Africkém kontinentu (Hamarnehová, 2012). Kromě tří ostrovních zemí se většina nachází na pevninské části, výjimkou je největší africký ostrov Madagaskar, nacházející se v Indickém oceánu a je od Mosambiku oddělen Mosambickým průlivem. Součástí regionu, který je po geografické stránce velmi členitý, je největší jezero Ukurewe a zároveň také nejvyšší bod světadílu, hora Kilimandžáro.

Charakteristika regionu

Oblast je charakteristická pro výskyt původních kultur a také pro střet křesťanství a islámu. Východní pobřeží se vzhledem ke své poloze potýká se značným počtem migrace z Indie. Jedná se o nejlidnatější ze všech Afrických regionů, z nichž více než polovina žije ve venkovských oblastech. Významnou roli zde sehrává produkce kávy, bavlny a široké spektrum druhů koření (Hamarnehová, 2012).

Tabulka 4: Seznam států východní Afriky včetně rozlohy a počtu obyvatel

Východní Afrika		
Stát	Rozloha (v km ²)	Počet obyvatel
Burundi	27 830	12 220 000
Komorské ostrovy	1860.001	806 000
Džibutsko	23 200	1 090 000
Eritrea	121 630	3 556 000
Etiopie	1 136 230	117 191 000
Keňa	580 370	51 986 000
Madagaskar	587 290	28 225 000
Malawi	118 480	19 377 000
Maurícius	2 040	1 298 000
Mosambik	799 380	31 178 000
Rwanda	26 340	13 146 000
Seychely	460	106 000
Somálsko	637 660	16 537 000
Jižní Sudán	646 880	10 606 000
Uganda	241 550	44 405 000
Tanzánie	947 300	61 705 000
Zambie	752 610	18 928 000
Zimbabwe	390 760	15 670 000

Zdroj: vlastní zpracování dle statistických údajů (pro rok 2020) (Faostat, ©2023) – o rozloze,
(Unctadstat, nedat.) – o počtu obyvatel

Obrázek 4: Grafické vymezení regionu

Zdroj: (Printing Africa Maps, ©2023)

3.2.5 Jižní Afrika

Geografické vymezení

Jižní Afriku od států střední Afriky odděluje řeka Okavango, protékající na hranicích Angoly a Namibie, druhé největší země tohoto regionu co se rozlohy týče. Angola spolu s Botswanou tvoří svými hranicemi přechod mezi východní Afrikou od Zambie a Zimbabwe. Se Zimbabwe sdílí své hranice také Jihoafrická republika, kde na hraničním přechodu protéká řeka Limpopo. JAR taktéž sousedí na severovýchodě s Mosambikem.

Namibie a Jihoafrická republika jsou jediné dvě země z toho regionu, které mají přístup k moři. Za západu omývá region Atlantský oceán a z východu oceán Indický. Celková rozloha Jižní Afriky je 2 672 830 km² (Faostat, ©2023).

Charakteristika regionu

Jedná se oproti ostatním regionům o nejmenší a nejméně osídlený region z celého kontinentu. Nejsilnější země regionu, Jihoafrická republika je charakteristická pro imigraci obyvatel ostatních rozvojových zemí kvůli pracovním příležitostem. Všechny země regionu jsou vyhlášeny zejména pro těžbu drahých kovů, jako jsou například diamanty, dále chromové a měděné rudy, v poslední řadě také těžbou sisalu. JAR je také významným producentem a exportérem černého uhlí a železné rudy. V oblasti zemědělství zde výraznou roli hraje pěstování kávy, čaje, tabáku, bavlny, citrusu a koření. Všechny tyto plodiny jsou nedílnou součástí exportní složky.

V jižní Africe je také zastoupen chov skotu a ovcí. K ekonomické složce regionu je nutno podotknout, že se vyznačuje zaostalostí sektorové struktury. Velkou roli v ekonomice sehrává těžební průmysl, který má enormní podíl na ekonomice, dále také výrazný podíl má samozásobitelské zemědělství a nedostatečně rozvinutý zpracovatelský průmysl. Zajímavým faktem je to, že téměř 60 % obyvatel žije v periferních oblastech (Hamarnehová, 2012).

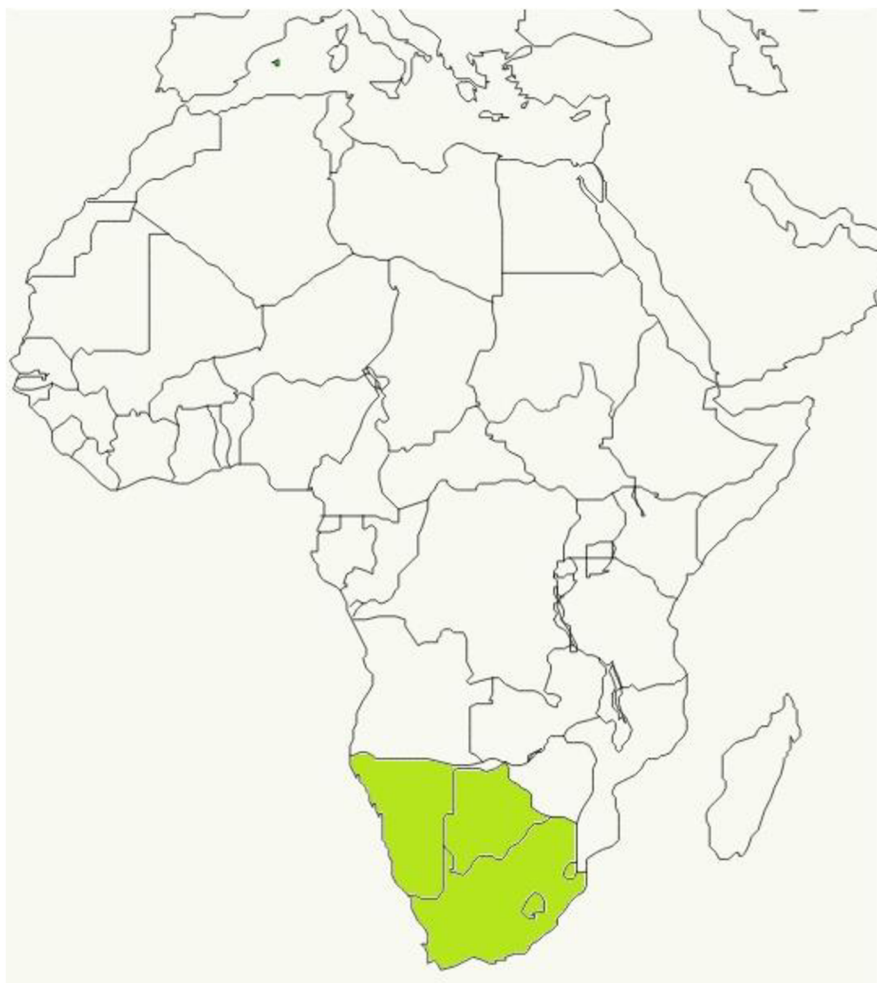
Tabulka 5: Seznam států jižní Afriky včetně rozlohy a počtu obyvatel

Jižní Afrika		
Stát	Rozloha (v km ²)	Počet obyvatel
Botswana	581 730	2 546 000
Svazijsko	17 360	1 181 000
Lesotho	30 360	2 254 000
Namibie	824 290	2 489 000
Jihoafrická republika	1 219 090	58 802 000

Zdroj: vlastní zpracování dle statistických údajů (pro rok 2020) (Faostat, ©2023) – o rozloze,

(Unctadstat, nedat.) o počtu obyvatel

Obrázek 5: Grafické vymezení regionu

Zdroj: (Printing Africa Maps, ©2023)

Demografie a základní pojmy

V této kapitole bude nejprve objasněn samotný termín demografie, následně pak i jednotlivé základní pojmy související s tímto tématem.

Demografie - *Demografie je vědní obor, který se zabývá událostmi dotýkajícími se každého z nás: narozením dítěte, úmrtím, sňatkem, rozvodem apod. Demografie však nestuduje jednotlivce, ale analyzuje události jako hromadné jevy (Co je to demografie?, nedat.).*

Jednoduše řečeno, je to vědní obor, zabývající se reprodukcí lidských populací neboli demografickou reprodukcí. Objektem demografického studia jsou lidské populace, které jsou objektem studia mnoho vědních oborů. Specifikem demografie je tedy zaměření na proces jejich reprodukce (Vodáková, Pavlík a Kalibová, 2009).

Demografie při studiu populačního vývoje využívá spolupráce s geografii obyvatelstva, poněvadž vývoj populace je výsledkem přirozené obměny obyvatelstva a zároveň také migrací (Vodáková, Pavlík a Kalibová, 2009).

Vznik termínu Demografie - Použití termínu demografie je spojeno se jménem A. Guillard, který ho poprvé použil v roce 1855. Samotný zrod demografie se však datuje v první polovině 17. století, kdy došlo k publikaci díla od J. Graunta, která se zaměřovala na problémy úmrtnosti. Tato práce vycházela ze statistických lístků o úmrtí v hlavním městě Anglie, Londýn. Koncem 19. století se termín demografie prosadil ve všech světových jazycích (Vodáková, Pavlík a Kalibová, 2009).

Hrubá míra porodnosti – je vypočtena jako počet živě narozených na 1000 obyvatel středního stavu v daném roce. Udává se v promile a představuje pozitivní složku reprodukce (Pavlík, 1979, s. 125). Hrubou míru porodnosti lze vyjádřit vzorcem (Kalibová, 2005, s. 27):

$$Hmp = N/P * 1000$$

(*Hmp* – hrubá míra porodnosti; *N* – počet živě narozených dětí; *P* – střední stav obyvatelstva.)

Hrubá míra úmrtnosti – je vypočtena jako počet zemřelých na 1000 obyvatel středního stavu v daném roce (Pavlík, 1979, s. 125). Uvádí se v promile a představuje negativní složku reprodukce. Hrubou míru úmrtnosti lze vyjádřit vzorcem (Kalibová, 2005, s. 21):

$$Hmú = D/P * 1000$$

(*Hmú* – hrubá míra úmrtnosti; *D* – počet zemřelých; *P* – střední stav obyvatelstva.)

Úhrnná plodnost – udává počet dětí narozených na jednu ženu v jejím plodném období (obvykle 15-49 let) (Pavlík, 1979, s. 125).

Věkový medián – rozděluje obyvatelstvo podle věku na dvě stejně početné skupiny (Pavlík a Kalibová, 2005, s. 52).

Index maskulinity - je poměr počtu mužů a žen v populaci, vyjádřený obvykle na 100 žen (Kalibová, 2005, s. 17).

Střední stav obyvatelstva – je zpravidla počet obyvatel ke středu daného roku, tedy k 1. červenci; vypočítává se jako geometrický průměr počátečního a konečného stavu

daného roku (Pavlík, 1979). *Střední stav obyvatelstva má vystihovat co nejpřesněji průměrný počet osob žijící v daném období* (Pavlík a Kalibová, 2005, s. 52).

3.3 Přirozený řád reprodukce

Neolit přinesl obrat v dějinách zalidnění Země, neboť krajina, díky znalosti zemědělství, mohla být osídlena hustěji. Povaha demografických procesů, jež určovaly populační vývoj od počátků lidstva, se však nezměnila. S růstem možností obživy zároveň rostly i možnosti populačního růstu. Zůstávaly však omezeny hranicemi „primitivního reprodukčního chování“ neboli „přirozeného řádu reprodukce“ (Vallin, 1992, s. 57).

Reprodukční proces obyvatelstva, který je v oblasti demografie chápán jako rozdíl mezi porodností a úmrtností, byl charakteristický vysokou hrubou mírou porodnosti v řádu 30 – 50 promile a zároveň také vysokou hrubou mírou úmrtnosti, která se pohybovala nad 30 promile. Zhruba v 18. století se průměrný věk dožití vyšších vrstev pohyboval okolo 30 let. Na dnešní poměry velmi nízký věk dožití byl způsobován nevyspělým zdravotnictvím a na tu dobu běžnými epidemiemi, jako například mor či neštovice. Do určité míry velkou roli na výši věku dožití sehrávaly ozbrojené konflikty (Kuna, 2010).

Retrospektivně probíhal populační vývoj světa do 16. století ve velkých oblastech individuálně. Na americkém a africkém kontinentu se populační vývoj vyvíjel izolovaně od zbytku světa, kromě blízkých přechodů mezi světadíly na rozhraní Afriky a Evropy, částečně také Asie (Kuna, 2010).

Od začátku 18. století se drží Afrika v pozadí od ostatních kontinentů, co se týká počtu obyvatel. Částečný vliv na to mají násilné převozy Afričanů za účelem levné pracovní síly formou otroctví. Afrika nebyla jediným místem na světě, kde docházelo úbytku populace vlivem násilných činů. Na významném úbytku obyvatel se podepsala zejména rozsáhlá genocida vůči původním obyvatelům hlavně v průběhu 19. století v Americe (Kuna, 2010).

Největší nárůst populace byl zaznamenán v Evropě od 19. století po zhruba první polovinu 20. století vlivem průmyslové revoluce a tím, že se Evropa stala hospodářským centrem světa (Kuna, 2010).

V obecné rovině můžeme říci, že až do konce 18. století se přes patrné výkyvy v počtu populace na všech kontinentech populační vývoj udržoval rovnoměrně. Pro

přirozený řád reprodukce byla typická všude po světě vysoká porodnost a úmrtnost. Výše zmíněné značné výkyvy byly zapříčiněny hladomory, válkami a nebezpečnými epidemiemi, které se podílely na úbytku populace (Kuna, 2010).

3.4 Migrace

Migrace je prostorové přemístování osob přes libovolné hranice. (Vodáková, Pavlík a Kalibová, 2009, s. 66).

Migrace je projevem nedostatku pracovních příležitostí, můžeme však najít i jiné důvody: politické a etnické pronásledování, války, klimatické poměry, průmyslové exhalace apod. Převážně je projevem relativního přelidnění. Migraci lze rozdělit na zahraniční a vnitřní. V obou případech může být trvalá či dočasná (sezónní). (Kuna, 2010, s. 67).

Od migrace se odvozují pojmy jako emigrace a imigrace. Emigrace spočívá ve vystěhování z konkrétního území a imigrací je naopak chápáno přistěhování do konkrétní lokality (Vodáková, Pavlík a Kalibová, 2009). Výsledkem rozdílu emigrace a imigrace je migrační přírůstek nebo úbytek. O migrační přírůstek se jedná v případě, kdy počet přistěhovalých je vyšší než vystěhovalých, kdežto migrační úbytek je výsledkem převahy počtu vystěhovalých nad počtem přistěhovalých (Vodáková, Pavlík a Kalibová, 2009).

Demografický přechod (často je možné setkat se s názvem demografická revoluce) – *označení pro převratné revoluční změny v demografické reprodukci, které jsou důsledkem společenských změn, probíhající v průběhu posledních tří století.* (Vodáková, Pavlík a Kalibová, 2009, s. 29).

Vzhledem k tomu, že se jedná o velmi důležitý pojem, tak v následujících odstavcích bude podrobněji objasněn.

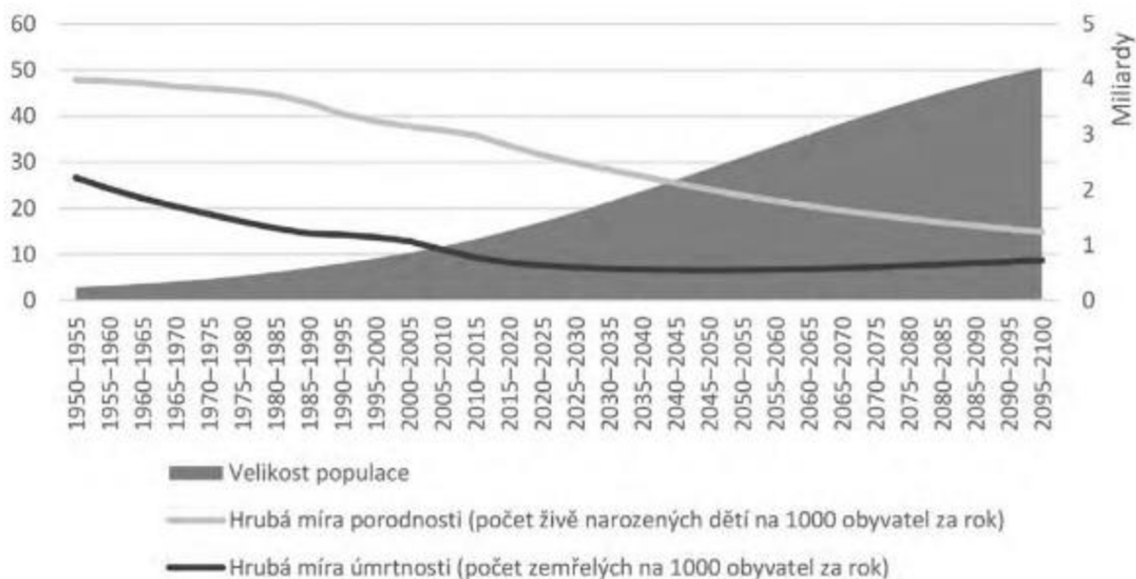
„V důsledku vývoje společností způsobuje synergie mezi zlepšováním kvality poskytování zdravotní péče a rozšiřování vzdělávání žen pokles dětské úmrtnosti, zatímco úhrnná plodnost nejprve zůstává stabilní (první fáze). Výsledkem je, že se rodí mimořádně velké skupiny dětí, které v následujících desetiletích, jakmile dosáhnou reprodukčního věku, pohání populační růst. Ve druhé fázi začne plodnost s časovým opožděním klesat, zatímco ve třetí fázi celková velikost populace nadále roste i navzdory nízké úrovni plodnosti, a to díky dynamice růstu populace podporované početnými ročníky žen v reprodukčním věku. Nakonec celková populace začne stagnovat, případně může

v dlouhodobém horizontu začít klesat. Tento jev je známý po celém světě jako demografický přechod neboli demografická revoluce, označující vývoj populace od demografické rovnováhy s vysokou porodností a vysokou úmrtností k rovnováze s nízkou porodností a nízkou úmrtností, s přechodnou fází mezi nimi.“ (Záhořík a kol., 2022)

Africký kontinent byl posledním z kontinentů, který vstoupil do procesu, nazývaného jako demografický přechod. Úplně všechny rozvinuté země tímto procesem prošly, kromě větší části Latinské Ameriky a východní Asie, která je již v pokročilém stádiu (v Latinské Americe není žádný stát řazen mezi vyspělé, ve východní Asii je to Japonsko, kde demografická revoluce byla završena kolem roku 1960). Evropa demografickou revolucí prošla již v rozmezí dvě stě let, a to od roku 1750 do 1950. Pro Afriku platí to, že zde bude demografický přechod poměrně zdlouhavý a momentálně se nachází zhruba ve druhé fázi. Vzhledem k tomu, že Afrika je obrovský kontinent, tak demografická revoluce neprobíhá ve všech zemích souměrně. Samotný proces započal až v průběhu 20. století, v oblasti subsaharské Afriky k tomu došlo nejpozději, a to přibližně na začátku šedesátých let (Záhořík a kol., 2022).

Základním faktorem, který nastartoval demografický přechod v Africe, v průběhu dvacátých let 20. století byla přijatá opatření proti endemickým nemocem a chorobám. Následně zhruba v polovině předešlého století byl zaznamenán růst vzdělání žen, což sehrálo velkou roli při poklesu dětské úmrtnosti. Klesání dětské úmrtnosti se zpomalilo v období 80. a 90. let, bylo to způsobené snížením veřejných výdajů na zdravotní péči a vzdělání. Patříčný vliv na to mělo také to, že se v tomto období rozšířil výskyt nemoci HIV, který ovlivnil střední délku života, úmrtnost, ve které je také zahrnuta dětská úmrtnost (děti do věku 5 let). V dnešní době demografický přechod v Africe není stále ukončen a převládá zde velmi vysoký přírůstek obyvatel. Podle předpokladů se odhaduje, že subsaharská Afrika bude posledním regionem, kde projde tímto procesem zhruba po polovině současného století. (Záhořík a kol., 2022).

Graf 1: Demografický přechod v Africe, 1950–2100

Zdroj: Organizace spojených národů, Odbor pro ekonomické a sociální záležitosti, Populační divize. *Vyhledky světové populace 2019 (World Population Prospects 2019)*.

3.5 Obyvatelstvo Afriky

„Pojmem obyvatelstvo rozumíme souhrn osob žijících na určitém teritoriu, který se vnitřně člení do řady vrstev vydělující se na základě kritérií sociálně-demografické a profesně kvalifikační povahy.“ (Nový a Surynek, 2006, s. 230)

Původní negroidní obyvatelstvo Afriky můžeme znát pod názvem Pygmejové, kteří dodnes žijí v oblastech tropických deštných lesů podél rovníkového pásma. Dnešní celkový počet původního obyvatelstva je těžko zjistitelný, ale odhadem se pohybuje mezi 150 až 250 tisíci (Karpas a Hanák, 2008).

V Africe žije podle statistické databáze Unctadstat k roku 2021 přesně 1 425 436 000 lidí, což z ní dělá po Asii, která sčítá ke stejnému roku 4 721 383 000 obyvatel druhým nejlidnatějším světadílem. Hustota zalidnění, cca 30 ob/km² je vzhledem k nepříznivým přírodním a sociálním podmínkám velmi nízká. Řídké zalidnění je svázáno hlavně s pouštními oblastmi. Nejvíce osídlenými destinacemi jsou povodí velkých řek, například řeky Nilu a dalších, u kterých se nachází oázy a pak také v oblasti velkých měst. Vzhledem k nadměrnému zalidnění ve velkých městech a stále nepřestávající, nekontrolovatelné

migraci dochází k přelidnění a vzniku chudinských čtvrtí, které nazýváme jako slumy (Karpas a Hanák, 2008).

Africké obyvatelstvo se vyznačuje abnormálním růstem celkového počtu obyvatel a také velmi vysokým přirozeným přírůstkem. Orientačně pro představu v ohlédnutí zpět v čase, zhruba v polovině 20. století se nakumulovalo na celém kontinentu 230 milionů obyvatel. Rekordní milník, hranici jedné miliardy se podařilo překonat v roce 2010. Současně, jak již bylo zmíněno, v Africe žije cca 1,4 miliardy lidí. Predikce do budoucna, dle demografických prognóz hovoří, že do poloviny tohoto století by se celkový počet obyvatel měl vyšplhat až ke dvěma a půl miliardám. Průměrný počet dětí na jednu matku je 5,2 dětí (Brzóska, 2020).

Velký vliv na počtu obyvatel a naděje dožití vysokého věku (délky života) ovlivňuje celá řada závažných problémů. V drtivé většině všech afrických zemí je nedostatečná sociální péče, která je například v porovnání s evropskými poměry na kritické úrovni. Většině obyvatel se nedostává základní zdravotnické a lékařské pomoci, která je po celém kontinentu značně omezená. V oblastech Sahelu a států střední Afriky se místním lidem nedostává základní lékařské péče dokonce vůbec (Brzóska, 2020).

Střední délka života v Africe je 59 let. Vysokému věku dožití nepřispívá ani četné rozšíření infekčních onemocnění, zejména virus HIV, který v některých zemích postihuje více než 15 % populace státu. Konkrétně v zemích jako je například Bostwana a Jihoafrická republika. Obyvatelstvu všech regionů chybí taktéž základní vzdělání, které zapříčiňuje vysokou negratnost a v hodně zemích nemají lidé ani přístup k pitné vodě (Brzóska, 2020).

3.6 Migrace obyvatelstva v Africe

Afrika je charakteristická pro nerovnoměrné osídlení, které je avšak také spojeno s migrací obyvatel. V průběhu minulého století došlo celosvětově k vnitřní migraci obyvatelstva z venkovských oblastí do velkých měst. Důsledkem tzv. „útěku z venkova“ ve spojitosti s populační explozí, v posledních desítkách let zaznamenávají určité regiony tzv. „urbanizační šok“ (Kuna, 2010).

Dochází, jak již bylo zmíněno, k přelidňování, velká města nedokáží pohltit všechny venkovany, nebo uprchlíky před válkou, a tak často dochází k vzniku

uprchlických táborů. Jednotlivé uprchlické tábory spadají pod vlády příslušných států, OSN a mezinárodní organizace, které poskytují jen základní hygienické podmínky. Zejména v oblasti subsaharské Afriky jsou uprchlické centra v nejhorších stavech. Stanové zázemí, mnohdy s omezeným množstvím potravin, pitné vody obývá místy dokonce až stotisíc lidí. Nejhorší situace jsou konkrétně v Demokratické republice Kongo a v Súdánu. Vysoká hustota osídlení a špatné životní podmínky podporují vznik a šíření epidemií (Kuna, 2010).

V Africe převažuje vnitřní migrace nad zahraniční, ale i ta se zde vyskytuje. Nejčastěji dochází k migraci do Evropy z přímořských oblastí regionu severní Afrika, nebo také do Asie na Arabský poloostrov, například do Jemenu, kam se uchylují lidé ze Somálska (Kuna, 2010).

3.7 Demografická struktura

Jiným názvem můžeme demografickou strukturu nazvat jako skladbu obyvatelstva. Pro demografickou branži je primárně podstatné složení obyvatelstva podle pohlaví a věku, jakožto hlavních biosociálních znaků (Vodáková, Pavlík a Kalibová, 2009).

K znázornění struktury obyvatelstva podle věku a pohlaví se běžně používají věkové pyramidy, které jsou de facto tzv. rotované sloupcové grafy, ukazující konkrétní počet obyvatel dle jednotlivých věkových skupin (Karas a Hanák, 2008).

Struktura obyvatel podle věku

Obyvatelstvo dělíme do následujících tří věkových skupin, které budou důležité jako východisko pro popsání demografického vývoje v jednotlivých regionech (Karas a Hanák, 2008).

Věkové skupiny:

- 0 – 15 let (předproduktivní)
- od 15 – 65 (produktivní)
- nad 65 let (poproduktivní) (Karas a Hanák, 2008)

Typy věkových pyramid

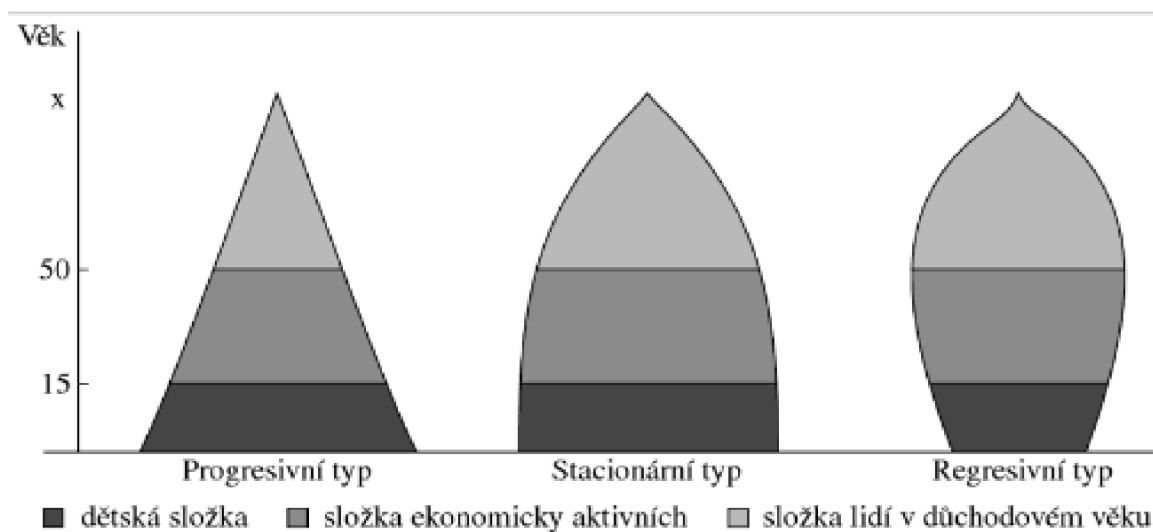
Existují tři základní typy věkových pyramid, které nám znázorňují vývoj porodnosti a úmrtnosti, jak v minulosti, tak i v současné době (Karas a Hanák, 2008).

Progresivní typ – pro tento typ je charakteristická převaha předproduktivní věkové skupiny, můžeme také nazvat jako dětské složky nad poproduktivní věkovou skupinou. Populace se vyznačuje vysokou úrovní plodnosti, se kterou je zároveň úzce spjata výrazná intenzita úmrtnosti. Výskyt tohoto typu věkové pyramidy byl typický pro prehistorické populace a v náhledu do aktuální doby je progresivní typ věkové struktury spojován výhradně s rozvojovými zeměmi (Čeledová, Kalvach, Čevela, 2016).

Stacionární typ – předproduktivní a poproduktivní věkové skupiny mezi sebou udržují téměř rovnováhu. „*Tento typ vytváří při déletrvajícím poklesu hladiny plodnosti až na úroveň, kdy při dané úrovni úmrtnosti pouze nahrazuje obyvatelstvo v reprodukčním věku, přičemž početní stav populace zůstává v dlouhodobém pohledu konstantní.*“ (Čeledová, Kalvach, Čevela, s. 32, 2016).

Regresivní typ – regresivní typ věkové struktury v současnosti převažuje a je typické pro vyspělé státy. V regresivní pyramidě předproduktivní věková skupina nedosahuje zastoupení složky poprodukční, ani ji, co se týká počtu, nenahrazuje. Při dlouhodobém pohledu u tohoto typu víceméně dochází k snížení počtu populace (Čeledová, Kalvach, Čevela, 2016).

Graf 2: Grafické znázornění typů věkových pyramid

Zdroj: Podnik a jeho okolí. Jak přežít v konkurenčním prostředí, Jiří Dvořáček a Peter Slunčík

Ekonomická charakteristika

Afriku lze pokládat za nejchudší oblast světa, jedná se o světadíl, s nejméně rozvinutou a propracovanou ekonomikou. Značný podíl na tom mají nepříznivé přírodní podmínky, nízká životní úroveň, nedostatek kvalifikovaných pracovních sil, etnické konflikty, které mají vliv na investory a dalších nespočetně mnoho důvodů.

Mezi hospodářsky vyspělé části můžeme zařadit oblast středomořských zemí na severu Afriky a Jihoafrickou republiku. Základním ekonomickým ukazatelem, podle kterého můžeme porovnávat ekonomickou vyspělost je HDP/obyvatel.

HDP (Gros Domestic product, GDP)

HDP ve zkratce znamená hrubý domácí produkt. Vzhledem k tomu, že v průběhu této práce se s tímto pojmem setkáme častěji a budou se od něho dále odvíjet různé podkapitoly, tak následující řádky budou zaměřeny na jeho charakteristiku.

„HDP je peněžním vyjádřením celkové hodnoty statků a služeb nově vytvořených v daném období na určitém území.“ (zdroj: ČSÚ)

Existují tři způsoby, kterými můžeme vypočítat HDP, jakožto makroekonomického ukazatele.

První metodou je metoda tzv. výrobní, taktéž se můžeme setkat s názvem produktová metoda. Tato metoda vyjadřuje souhrn finální produkce jednotlivých sektorů ekonomiky. Druhý způsob se nazývá důchodová metoda, která spočívá v součtu jednotlivých důchodů, které jsou odměnou za poskytnutí služeb výrobních faktorů (mzdy, renty, zisky...). Poslední metoda pro výpočet HDP nese název výdajová (Žák, 2007).

4 PRAKTICKÁ ČÁST PRÁCE

4.1 HDP celosvětově pro rok 2021 – Afrika vs. zbytek světa

Pro sběr statistických dat byla použita online internetová ročenka Organizace spojených národů (OSN) UNCTADSTAT (Unctadstat, nedat.). Data byla zpracována do tabulky, ve které je jednoduché se zorientovat. Důležité je zmínit, že tabulková čísla v kolonkách HDP jsou uváděny v milionech amerických dolarů (USD). Výstupem tabulkových dat je přidružený výšečový graf.

Cílem grafu je vyobrazit rozdíly mezi podíly HDP jednotlivých kontinentů na celosvětovém HDP. K dosažení tohoto cíle je každý kontinent z tabulky reprezentován vlastní barvou. Jaká barva zastupuje jednotlivé kontinenty je uvedeno ihned vedle výšeče. Grafové výšeče obsahují taktéž procentuální podíl HDP kontinentu na světovém HDP. Pro toto šetření byl vybrán konkrétně tento typ grafu, protože je stručný, přehledný a dá se v něm lehce orientovat.

Afrika je ze všech světových kontinentů druhým ekonomicky nejslabším ihned po Austrálii a Oceánii. Na území Afriky se nachází ty nejvíce ekonomicky zaostalé regiony na světě, příkladem může být třeba oblast Sahelu. Převážná většina států jsou chudé zemědělsky zaměřené země, které jsou úzce spjaty s enormní porodností, chudobou a řadou politických a válečných konfliktů. Tyto zaostalé, agrární africké země jsou známi pro převahu zejména zemědělství a těžbou nerostných surovin, které se nacházejí pod silným vlivem výkyvů komoditních trhů a zahraničních společností. Ekonomiky afrických zemí bývají často v rozkladu, který je způsobován občanskými válkami a vysokou vládní korupcí. Když je řeč o těchto zemích, tak do této skupiny spadají země subsaharské Afriky, jako jsou například Súdán, Zimbabwe, Libérie a Konžská demokratická republika (Brzóska, 2020).

Státy, které jsou uváděny jako jedny z nejchudších na světě, jsou v první řadě hlavně zaměřeny na primární sektor. Venkované, kteří tvoří často až 80 % tamní populace, mají jako zdroj obživy pastevectví nebo kopaničářské zemědělství. Tato část ekonomiky je však závislá na přírodních faktorech, které ovlivňují její chod. Největší roli hrají půdní, klimatické a hydrologické podmínky, které bývají doplňovány také o probíhající klimatické změny a desertifikaci (Brzóska, 2020). Zemědělství je alfou a omegou převážně

většiny afrického hospodářství tvořící ekonomickou složku všech zemí na tomto kontinentu. Ve sféře zemědělství je zaměstnáno zhruba 60 % africké ekonomicky aktivní populace, místy je se tato hodnota může vyšplhat až k 80 % (Burundi, Čad). (Brzóska, 2020).

S nahlédnutím do minulosti, konkrétně do 20. století, v jehož průběhu docházelo ke snaze zvýšit úroveň a výkonost v rámci zemědělství. Nástrojem, prostřednictvím kterého se toho mělo docílit, bylo zavedení moderních zemědělských technologií a postupů. Tím došlo k evoluci plantážního zemědělství, které slouží pro vývoz a také i pro lokální trhy. Pokus o zvýšení výkonosti a zlepšení úrovně nedopadl podle představ a většinou tato oblast zemědělství zůstala zaostalá. Samozřejmě existují i výjimky, jako jsou některé země regionu severní Afrika, či Jihoafrická republika. Současně ve většině států převažuje samozásobitelské kopaničářské zemědělství (Brzóska, 2020).

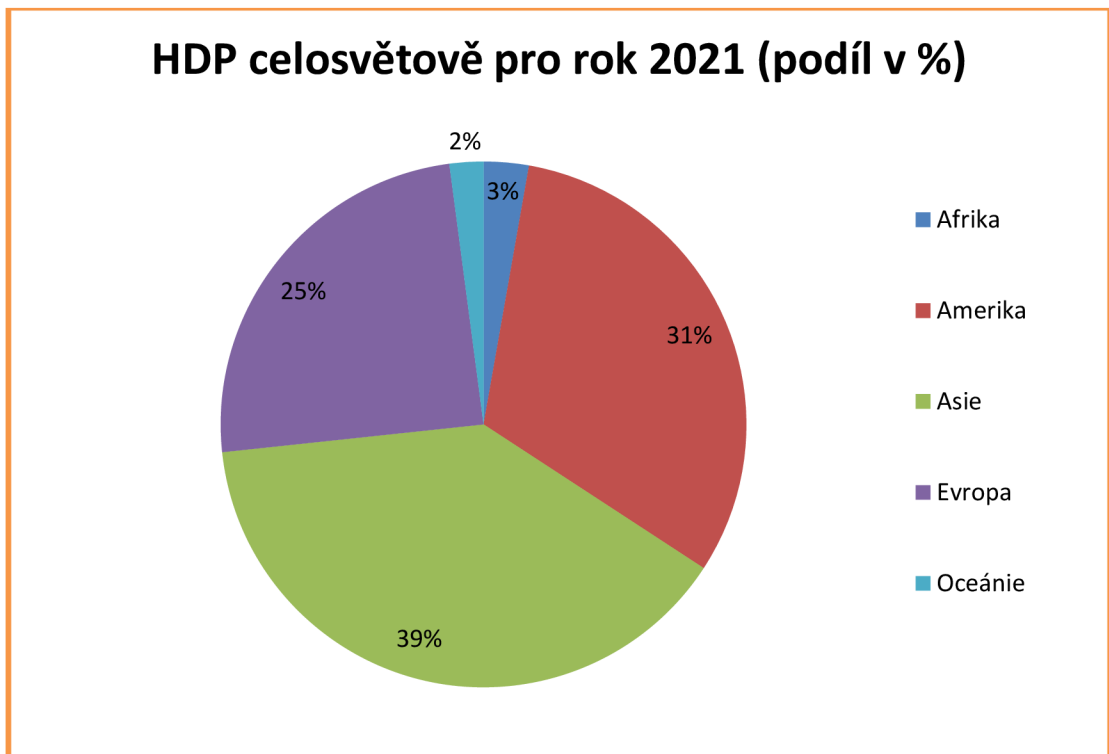
V níže uvedené tabulce je seznam kontinentů s celkovým ročním hrubým domácím produktem, ze kterého vychází následovně graf. Z grafu je možné vidět procentuální podíl jednotlivých kontinentů na celosvětovém HDP, které představuje 100 %. Už na první pohled je viditelné, jak malou ekonomickou silou disponuje Afrika v rámci celého světa. Afrika tvoří pouze 3 % z celosvětového HDP a spolu s Austrálií a Oceánií dávají dohromady 5 %. Největší podíl na světovém HDP s 39 % má Asie. Na druhém místě se nachází Amerika, která jako jediná s Asií překročila hranici 30 %. V samotném středu se nachází evropský kontinent, který dosahuje 25 %.

Tabulka 6: HDP celosvětově pro rok 2021

HDP celosvětově pro rok 2021	
Kontinent	HDP celosvětově (uvedeno v milionech USD)
Afrika	2 665 526
Amerika	30 252 112
Asie	37 639 554
Evropa	23 680 059
Oceánie	2 003 491

Zdroj: (Make cities and human settlements inclusive..., ©2023), vlastní zpracování

Graf 3: Podíl Afriky na celosvětovém HDP (%)

Zdroj dat: (Make cities and human settlements inclusive..., ©2023), vlastní zpracování, Oceánie zahrnuje Austrálii

4.2 HDP jednotlivých regionů Afriky pro rok 2021

Tato část je zaměřena na porovnání HDP jednotlivých regionů Afriky. Na začátku je ke každému regionu uvedena jeho hospodářská charakteristika, zahrnující informace o zdrojích nerostných surovin, zemědělském pěstování, vývozu surovin atp. Následně v tabulce zpracovaná data o HDP pro jednotlivé regiony a z této tabulky vychází následně sloupcový graf, který ukazuje, jak jsou z hlediska objemu HDP v USD rozdílné. Hodnoty hrubého domácího produktu jsou v tabulce i grafu uváděny v milionech USD a údaje se vztahují k roku 2021. Zdrojem statistických dat posloužila opětovně statistická databáze OSN (Organizace spojených národů) UNCTADSTAT.

4.2.1 Severní Afrika

Severoafričské státy se řadí k těm nejbohatším v celé Africe, a to zejména především díky velmi bohatým nalezištím tzv. strategických surovin ropy a zemního plynu, coby energetických surovin. Největšími těžišti těchto surovin se může pyšnit Libye a Alžírsko,

kteří jsou členy organizace vyvážející ropu – OPEC. Ropa se vyváží z významných ropných přístavů na severním pobřeží, ležící blízko Evropy. V Maroku se nachází například ložiska fosfátu. Tyto uvedené suroviny patří na seznam odebíraných surovin klíčových odběratelských zemí z Evropy (Brzóska, 2020).

4.2.2 Střední Afrika

Obdobně jako ve východní Africe se i v tomto regionu nenachází značné bohaté těžební oblasti nerostných surovin. Pouze v oblasti Angoly a Demokratické republiky Kongo dochází k těžbě diamantů a ropy. V regionu se nacházejí oblasti tropických deštných pralesů, kde se těží vzácné dřevo – mahagon či eben. Nedostatek zdrojů nerostných surovin zde kompenzuje zemědělská produkce kaučukovníku, bavlníku, kakaovníku, zemědělských plodin jako brambory, či obilovin, které se podílí na tvorbě HDP (tyto údaje jsou vyčteny z hospodářských map z: (Školní atlas světa, 2013, s. 104).

4.2.3 Západní Afrika

V porovnání s regionem východní Afrika tento region disponuje poměrně dobrým nerostným bohatstvím. Těží se zde mangan, zlato aj. Na území Ghany se vyskytují zdroje diamantů poblíž města Kumasi. Důvodem, proč Nigérie dosahuje vysokého HDP je to, že se v okolí pobřežní oblasti Guinejského zálivu těží ropa, která je součástí hlavních vývozních směrů a produktů. Napomáhá tomu i výskyt dvou významných ropných přístavů. Jedním z nich je konkrétně Port Harcourt. Spolu s ropou se odtud vyváží zemědělské plodiny, káva a kakao. Celá oblast západního pobřeží je charakteristická pro intenzivní těžbu surovin (tyto údaje jsou vyčteny z hospodářských map z: (Školní atlas světa, 2013, s. 104).

4.2.4 Východní Afrika

Například oproti regionům severní či jižní Afrika se zde nenalézají velká naleziště nerostných surovin a hospodářskému aspektu nenapomáhají ani nepříznivé přírodní podmínky. Faktem je i to, že k tomuto regionu patří víceméně oproti ostatním regionům více ostrovních částí, nacházející se mimo pevninskou část.

Významným pro tento region je zemědělská produkce kávy a čaje, které se exportují z dvou přístavů, nacházející se na východním pobřeží. Jedná se o přístavy Mombasa a Dar es Salaam v zemích Keňa a Tanzánie, poblíž center hospodářského

rozvoje kontinentálního a nadregionálního významu, kde se také vyskytují hlavní oblasti turistického ruchu (tyto údaje jsou vyčteny z hospodářských map z: (Školní atlas světa, 2013, s. 104).

4.2.5 Jižní Afrika

Jedná o hospodářsky vyspělý region, který patří k těm hospodářsky nejvyspělejším na celém Africkém kontinentu. Značný podíl na tom mají bohatá naleziště širokého spektra významných surovin a ruku v ruce také rozvinuté moderní zemědělství a zpracovatelský průmysl (Brzóska, 2020).

V jižní Africe se nachází enormní množství nerostů, hospodářského významu. Oblast, která je proslulá díky svým bohatým nalezištím nerostných surovin se označuje v překladu jakožto Měděný pás, v originálním anglickém názvosloví jako Copper Belt, ležící ve vnitrozemí východní části jižní Afriky. Obecně vzato země z tohoto regionu patří k největším celosvětovým těžebním zemím a exportérům diamantů, zlata, černého uhlí, chromu, uranu, manganu atd. (Karas, Hanák, 2008).

Jižní Afrika patří k celosvětovým vývozcům nerostných surovin díky přístavům světového a kontinentálního významu. Na území Jihoafrické republiky se nachází na pobřeží jediný přístav, který z celého kontinentu Afrika dosahuje úrovně světového významu. Je jím přístav Richard's Bay, od kterého směrem na jih leží přístav Durban a severním směrem přístav Maputo, který je už ale součástí Mosambiku. Tato přístavní oblast patří k hlavním vývozním směrům směrem na východ. Nejpočetněji zastoupenými surovinami, které se odtud vyvázejí, jsou uhlí a obecně kovy. (Tyto údaje jsou vyčteny z hospodářských map z: (Školní atlas světa, 2013, s. 104).

V Jihoafrické republice se také nachází v oblasti Johannesburgu centrum hospodářského rozvoje světového významu, patřičný vliv na tom má i to, že oblast okolo Johannesburgu patří k jádrovým oblastem regionu a oblasti intenzivní těžby surovin. (Tyto údaje jsou vyčteny z hospodářských map z: (Školní atlas světa, 2013, s. 104).

4.3 Porovnání HDP mezi jednotlivými regiony

Nejvyššího objemu HDP ze všech Afrických regionů dosahuje severní Afrika, která jako jediná z regionů dokázala překročit hranici 800 000 milionu USD. Jediný region, který se dokázal severní Africe přiblížit, tak je západní Afrika. Rozdíl mezi prvními dvěma

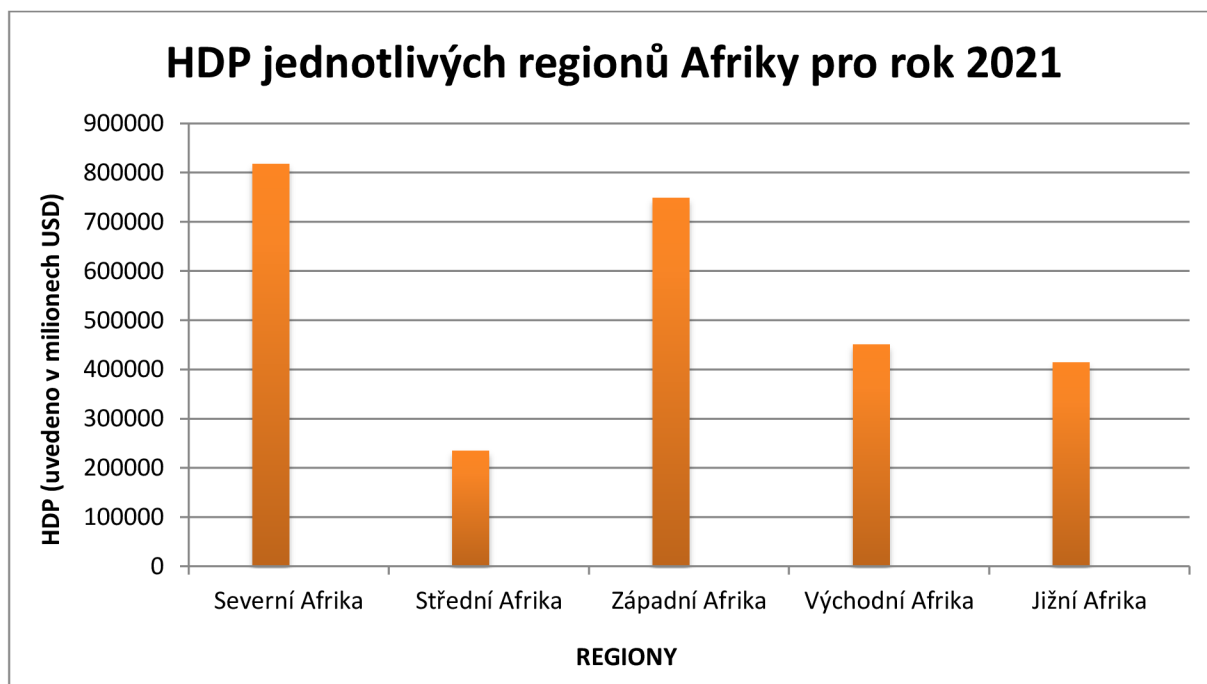
regiony je zhruba 70 000 milionu USD. Z tabulkových údajů vyplývá, že ekonomicky nejslabším regionem je střední Afrika, což je částečně zapříčiněno nevhodnými geografickými podmínkami. Region se nachází v oblasti pouští a Konžského pralesu, kde se nenachází žádné značné bohaté těžební oblasti nerostných surovin. Východní a jižní Afrika dosahují s rozdílem v řádu pár desítek milionů USD podobného objemu HDP.

Tabulka 7: HDP jednotlivých regionů Afriky pro rok 2021

HDP jednotlivých regionů Afriky pro rok 2021	
Region	HDP (uvedeno v milionech USD)
Severní Afrika	818 007
Střední Afrika	234 568
Západní Afrika	748 709
Východní Afrika	450 276
Jižní Afrika	413 966

Zdroj dat: (Make cities and human settlements inclusive..., ©2023), vlastní zpracování

Graf 4: HDP jednotlivých regionů Afriky v roce 2021 (v milionech USD)

Zdroj: (Make cities and human settlements inclusive..., ©2023), vlastní zpracování

4.4 Ekonomicky nejsilnější země jednotlivých regionů

Z údajů uvedených v tabulce vyplývá, že největšího HDP dosahuje Nigérie z regionu západní Afrika s celkovým HDP 459 031 milionu USD. Nigérie jako jediný ze všech států překročil hranici 30 %, ihned za ní je s 28 %, které odpovídají HDP ve výši 405 911 Egyptu, reprezentující region severní Afrika. Z regionu východní Afrika je po ekonomické stránce nejsilnější stát Keňa a na posledním místě je Angola s cca sedmkrát menším HDP oproti ekonomicky nejsilnější Nigérii. Nejvyspělejší zemí jižní Afriky je Jihoafrická republika s 376 601 miliony amerických dolarů.

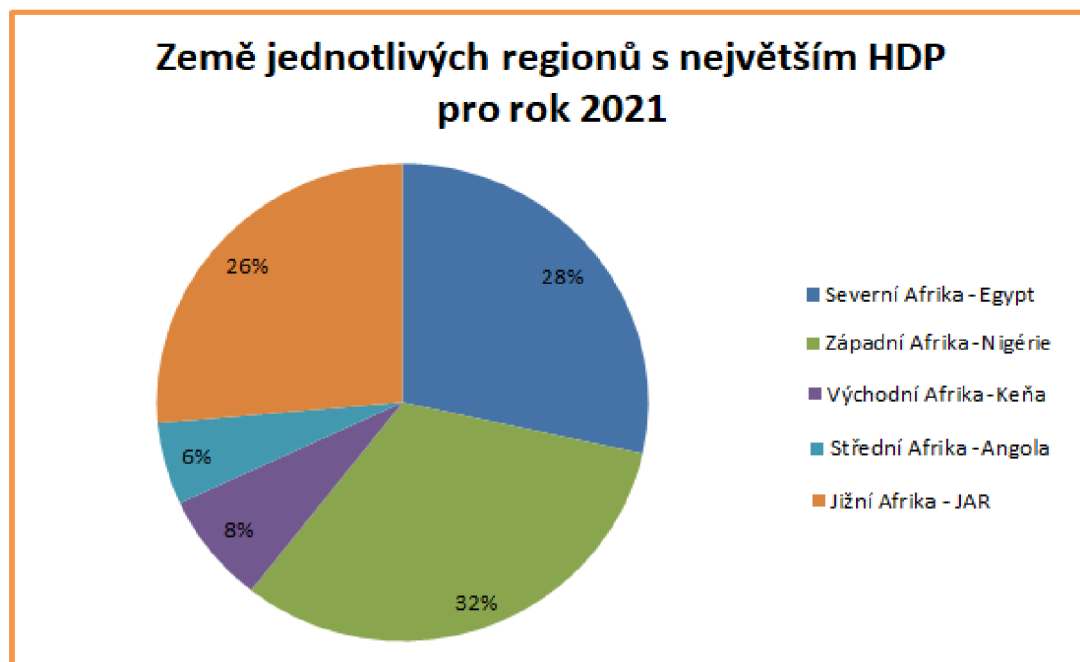
JAR je nejvíce vyspělou ekonomickou zemí ze svého regionu. Značný podíl na tom mají bohatá naleziště širokého spektra významných surovin a ruku v ruce také rozvinuté moderní zemědělství a zpracovatelský průmysl (Brzóska, 2020).

Tabulka 8: Země jednotlivých regionů s největším HDP pro rok 2021

Země jednotlivých regionů s největším HDP pro rok 2021		
Region	Země	HDP (uvedeno v milionech USD)
Severní Afrika	Egypt	405 911
Západní Afrika	Nigérie	459 031
Východní Afrika	Keňa	107 041
Střední Afrika	Angola	79 162
Jižní Afrika	JAR	376 601

Zdroj: (Gross domestic product: Total and per capita, current and constant (2015) prices..., nedat.), vlastní zpracování

Graf 5: Podíl ekonomicky nejsilnějších zemí v roce 2021 (%)

Zdroj: (Gross domestic product: Total and per capita, current and constant (2015) prices..., nedat.), vlastní zpracování

4.5 Srovnání ekonomické úrovně podle HDP/obyvatel

Tato část je zaměřena na srovnání ekonomické úrovně jednotlivých regionů Afrického kontinentu podle ukazatele, jímž je HDP (hrubý domácí produkt) na jednoho obyvatele. Zdrojem statistických dat rozříděných do tabulek posloužila statistická ročenka OSN (Organizace spojených národů) UNCTADSTAT. Data v tabulce jsou uvedeny pro poslední rok uvedený ve statistické databázi – rok 2021. Pro vizuální srovnání byly použity sloupcové grafy, které se vyznačují snadnou přehledností.

Afrika jako celek se vyznačuje existencí širokého rozpětí ekonomické úrovně, od regionu s vysokým HDP/obyvatele, jako např. jižní Afrika až po regiony s nejnižším HDP/obyvatele jako region východní či střední Afrika. Tyto regiony zaostávají za zbývajícími regiony v oblasti ekonomického a rozvoje a trpí nedostatkem zdrojů a investic.

Podle údajů, uvedených v tabulce lze porovnat ekonomickou úroveň jednotlivých regionů Afriky. Je patřičné, že nejvyšších hodnot v rámci HDP/obyvatele dosahuje region jižní Afrika, kde je hodnota 6089 USD. Druhé místo obsadila severní Afrika s hodnotou

3206 USD. Západní Afrika má 1789 USD a regionem s nejnižší hodnotou HDP/obyvatel má region východní Afrika s konkrétní hodnotou 979 USD.

Statistické údaje říkají, že regiony jižní a severní Afrika jsou nejúspěšnější ekonomické regiony, kdežto střední a východní Afrika jsou nejméně ekonomicky rozvinuté. Západní Afrika patří s rozdílem 556 USD HDP/obyvatel mezi střední Afrikou k těm ekonomicky silnějším po této stránce. V regionu jižní Afrika má v průměru každý obyvatel vysoký příjem (na africké poměry). Pro porovnání například s východní Afrikou, kde jsou hodnoty HDP/obyvatel nejnižší vyplývá, že tamní obyvatelé mají méně prostředků na život a regionální ekonomika není příliš silná.

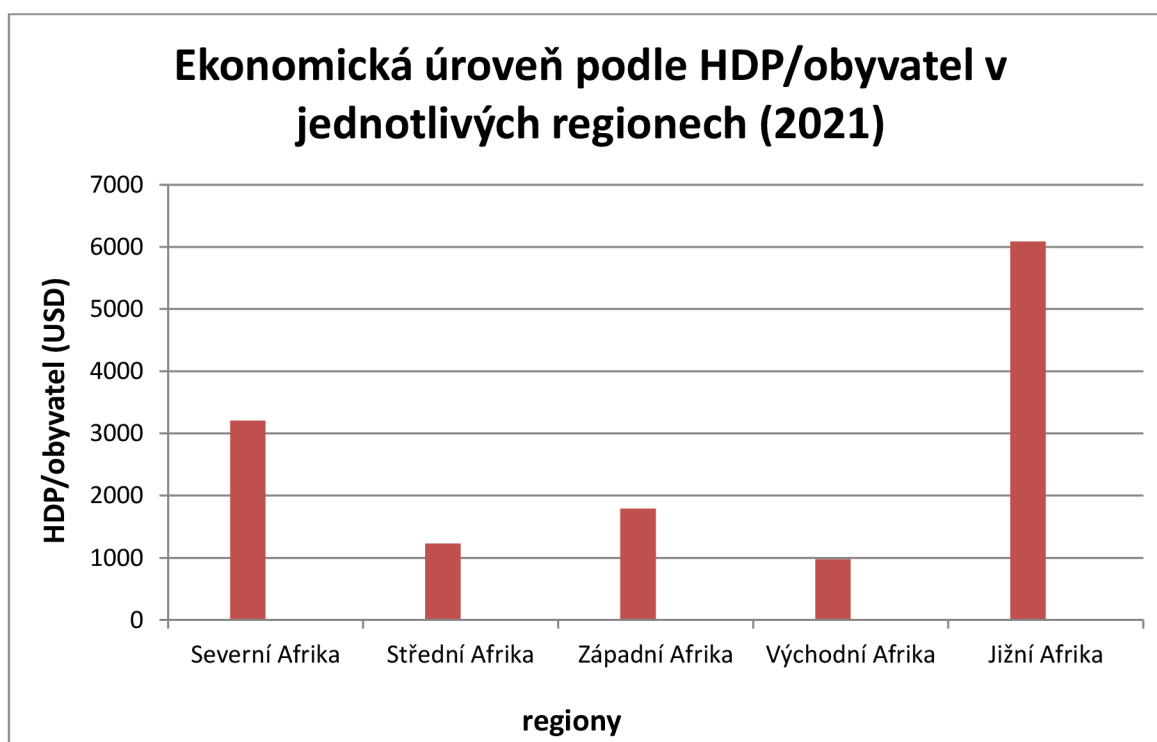
Je také nutné si uvědomit, že ukazatel HDP/obyvatel není jediným ukazatelem ekonomické úrovně, ale jenom jeden z mnoha dalších, které by měly být brány v potaz při zhodnocení ekonomické úrovně.

Tabulka 9: Ekonomická úroveň podle HDP/obyvatel v jednotlivých regionech (2021)

Ekonomická úroveň podle HDP/obyvatel v jednotlivých regionech (2021)	
Region	HDP/obyvatel (uvedeno v USD)
Severní Afrika	3 206
Střední Afrika	1 233
Západní Afrika	1 789
Východní Afrika	979
Jižní Afrika	6 089

Zdroj: (Unctadstat, nedat.), vlastní zpracování

Graf 6: Ekonomická úroveň podle HDP/obyvatel v jednotlivých regionech (2021)

Zdroj: (Unctadstat, nedat.), vlastní zpracování

4.6 Dynamika růstu HDP

Dynamika růstu HDP, tj. změna meziročního reálného HDP zaznamenána v určité časové řadě pro každý region zvlášť. Pro zobrazení trendu v dlouhodobém vývoji byl vybrán časový úsek od roku 2011 do roku 2021, jako tomu bylo u předcházejících kapitol, z důvodu zaznamenání možné významné změny a tendence.

Statistická databáze OSN nabízí dva pohledy na změnu meziročního reálného HDP, první možností je vybrat meziroční růst reálného HDP na obyvatele (v %). Vzhledem k tomu, že Afrika je velmi lidnatý kontinent a ve všech zemí každého regionu je nestejný růst počtu obyvatel, tak vhodnějším východiskem bude druhá varianta, kde zhodnocuje růst reálného HDP za celou ekonomiku.

Podle UNCTADSTAT odkud jsou čerpána data ohledně změny meziročního reálného HDP, se jedná o údaje, které vyjadřují stále ceny vztažené k roku 2015. Je to z toho důvodu, aby se buďto růst, či pokles dokázal vyhnout vlivu inflace (růst cenové hladiny). Jedná se tedy o procenta, které vyjadřují to, zda ekonomika meziročně reálně rostla či klesala o daný procentuální údaj.

Tabulka 10: Dynamika růstu HDP

Real gross domestic product: Total and per capita, growth rates, annual																								
Other: MEASURE Annual average growth rate																								
PERIOD	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
ECONOMY	↑↓	↑↓	↑↓	↑↓	↑↓	↑↓	↑↓	↑↓	↑↓	↑↓	↑↓	↑↓	↑↓	↑↓	↑↓	↑↓	↑↓	↑↓	↑↓	↑↓	↑↓	↑↓	↑↓	↑↓
Individual economies	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
World	2.81	3.49	4.41	2.05	2.26	3.09	4.50	4.05	4.50	4.41	2.06	-1.31	4.52	3.37	2.73	2.82	3.02	3.06	2.69	3.33	3.19	2.49	-3.37	5.66
Africa	3.04	2.81	3.68	4.29	5.69	5.18	6.00	6.19	5.86	6.23	5.13	3.81	5.91	1.83	5.92	3.95	4.09	3.44	1.77	3.58	3.25	2.21	-2.67	4.97
Northern Africa	4.04	3.94	4.43	4.18	3.59	6.31	4.73	6.02	5.63	5.52	4.27	3.61	4.87	-4.38	6.57	0.93	1.37	3.72	3.31	5.41	4.05	0.97	-4.11	7.88
Sub-Saharan Africa	2.45	2.14	3.23	4.35	6.98	4.51	6.77	6.28	6.03	6.65	5.63	3.92	6.50	5.32	5.59	5.51	5.43	3.32	1.04	2.69	2.86	2.83	-1.96	3.55
Eastern Africa	2.93	3.44	2.37	5.05	2.07	3.27	6.19	6.43	6.33	7.34	5.16	7.45	9.81	7.89	7.80	6.03	7.12	6.04	4.61	5.71	5.73	5.25	0.75	3.85
Middle Africa	3.45	-0.04	1.26	4.76	8.50	4.29	9.86	9.18	7.34	10.04	8.20	2.16	4.73	4.22	7.66	4.13	5.44	1.84	-1.41	0.49	0.23	1.18	-2.37	1.33
Southern Africa	0.58	2.64	4.01	2.60	3.77	3.06	4.66	5.17	5.74	5.50	3.27	-1.68	3.34	3.43	2.44	2.93	2.06	1.19	0.58	1.37	0.96	0.30	-7.04	4.77
Western Africa	3.39	1.94	3.76	5.31	11.42	6.24	7.47	5.98	5.63	5.89	6.50	6.87	7.69	5.70	5.68	7.25	6.49	3.69	0.44	2.61	3.23	3.36	-0.84	3.54

Zdroj: (Unctadstat, nedat.)

Potěšitelný byl dost velký růst reálného HDP v oblasti subsaharské Afriky, dokonce u některých zemí (zde jsou pouze regiony) byl dokonce dvouciferný, a to místy přes 10 %. Rok 2020 byl ovlivněn pandemií COVID-19, kromě malého růstu ve východní Africe, tak ve všech ostatních regionech došlo k poklesu reálného HDP. Nejníže kleslo reálné HDP v jižní Africe, kde byl zaznamenán roční průměrný pokles o -7,04 %. Posledním rokem na časové linii v rámci růstu či poklesu reálného HDP je rok 2021, kde došlo oproti

předešlému roku k návratu do kladných hodnot. Největší meziroční nárůst reálného HDP v roce 2021 byl zaznamenán v severní Africe, kde se hodnota vyšplhala až na 7,88. Ve východní a západní Africe byly hodnoty podobné, a to v rozmezí 3,54 % – 3,85 %. Nejnižší hodnota (1,31 %) byla ve střední Africe.

4.7 Demografický vývoj v Africe

Pro zhodnocení demografického vývoje v Africe, jako celistvého regionu (kontinentu) byly použity statistické údaje ze statistické databáze OSN (Organizace spojených národů) UNCTADSTAT. Celkový počet lidí, žijící v Africe pro rok 2022 je 1 425 436 000 (Unctadstat, nedat.) což z Afriky činí druhý nejlidnatější světadíl. Afrika jako celek prochází významným demografickým vývojem, co se týká růstu populace. Tento fakt vyplývá z vysoce rostoucího, ročního, celkového přírůstku obyvatel. Tento růst má a bude mít vliv na ekonomiku, zdravotnictví a životní prostředí.

Věková struktura je ve všech jednotlivých regionech obdobná, z čehož je možné vytvořit si představu o věkové struktuře pro Afriku, jakožto jednotný celek. Věková struktura celkové africké populace je významným faktorem, který ovlivňuje demografický vývoj. Většina africké populace je tvořena mladou generací, což také naznačuje tomu, že v budoucnu bude zapotřebí zajistit vzdělání a pracovní místa, aby se minimalizovala možnost vzniku ekonomických a sociálních problémů.

4.7.1 Demografický vývoj v Africe v letech 2011 – 2021

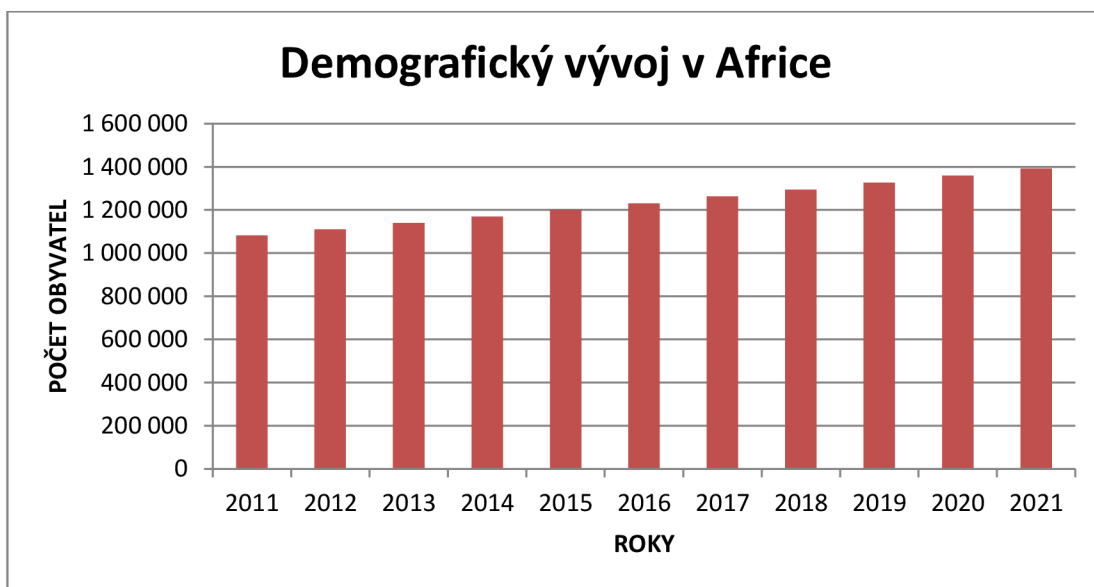
Od roku 2011 do roku 2021 se celkový počet obyvatel zvýšil o 311 832 tisíc. Údaje v tabulce vypovídají o tom, že demografický vývoj byl obrovský a populace dosáhla velkého nárůstu, který s rostoucím trendem bude v budoucnu pokračovat. Meziroční přírůstek v každém roce činí zhruba v průměru 30 milionu osob ročně. Největší nárůst byl zaznamenán mezi roky 2016 a 2017. V průběhu sledovaného období nebyl zaznamenán žádný extrémní výkyv hodnot.

Tabulka 11: Demografický vývoj v Africe

Demografický vývoj v Africe	
Rok	Počet obyvatel celkem (jednotky uvedeny v tisících)
2011	1 081 562
2012	1 109 672
2013	1 139 043
2014	1 169 145
2015	1 199 936
2016	1 230 925
2017	1 262 129
2018	1 294 041
2019	1 326 457
2020	1 359 414
2021	1 392 394

Zdroj: (Unctadstat, nedat.), vlastní zpracování

Graf 7: Demografický vývoj v Africe (v tisících)

Zdroj: (Unctadstat, nedat.), vlastní zpracování

4.7.2 Predikce vývoje celkového počtu obyvatel v Africe

V rámci vývoje počtu obyvatel pro Afriku, jakožto jednotný celek byla vytvořena predikce vývoje celkového počtu obyvatel v následujících dekadách. Výchozím rokem byl retrospektivně zvolen rok 2020 a to z důvodu, že predikce vývoje podle databáze OSN je pouze do roku 2050. V časovém intervalu třiceti let by podle odhadů měl celkový počet obyvatel v Africe vzrůst zhruba o 1,1 miliardy osob. Největší nárůst mezi desetiletími by měl být zaznamenán v průběhu časového rozpětí 2040 až 2050. Nicméně, je třeba si uvědomit, že tyto projekce jsou založeny na předpokladu, že se současné trendy populace nezmění.

Predikovat vývoj celkového počtu obyvatel v Africe je poměrně obtížná záležitost a odvíjí se to od několika různých faktorů, a to například od úrovně porodnosti, úmrtnosti, migrace, politických a hospodářských podmínek. Určitě by se nemělo zapomínat také na možnost výskytu nových epidemických chorob, které jsou pro Afriku charakteristické.

Tabulka 12: Predikce vývoje celkového počtu obyvatel v Africe

Predikce vývoje celkového počtu obyvatel v Africe	
Rok	Počet obyvatel (jednotky uvedeny v tisících)
2020	1 359 414
2030	1 709 227
2040	2 091 791
2050	2 483 344

Zdroj: (Unctadstat, nedat.), vlastní zpracování

4.7.3 Demografický vývoj v jednotlivých regionech

Porovnání regionu podle celkového počtu obyvatel

Z porovnání regionů podle stanoveného kritéria, kterým je celkový počet obyvatel vyplývá, že nejlidnatějším regionem Afriky, jakožto jednotného kontinentu je region východní Afrika. Nejméně osídlenou částí je jižní Afrika. Rozdíl mezi regiony s největším a nejmenším počtem obyvatel je enormní – zhruba o 400 milionů. Nejmenší odchylka celkového počtu obyvatel je mezi východní a západní Afrikou „jenom“ o pár desítek

milionů. Patříčný vliv na zalidnění jednotlivých regionů mají přírodní podmínky, které jsou v jednotlivých regionech extrémní, například rozsáhlé pouště.

Na Sahaře, která ovlivňuje zejména osídlení v severní, či střední Africe, teplota dosahuje v letním období místy více než 50 °C. Přes zimu je zde diametrální rozdíl oproti létu, teplota dokáže klesnout až pod hranici bodu mrazu (0 °C). Sahara zabírající jednu třetinu, z celkové rozlohy Afriky také zasahuje do regionů západní a východní Afrika, dvou nejvíce obydlených částí, ale v těchto oblastech nehrají až tak velkou roli pro život, poněvadž se lidé uchylují do pobřežních zemí (Brzóska, 2020).

Tabulka 13: Porovnání regionu podle celkového počtu obyvatel

Porovnání regionu podle celkového počtu obyvatel	
Region	Počet obyvatel (jednotky uvedeny v tisících)
Severní Afrika	255 738
Střední Afrika	190 268
Západní Afrika	418 544
Východní Afrika	459 860
Jižní Afrika	67 985

Zdroj: Data pro rok 2021: (Unctadstat, nedat.), vlastní zpracování

4.7.4 Země jednotlivých regionů s největším počtem obyvatel

Tato tabulka s přehledem zemí jednotlivých regionů, s největším počtem obyvatel potvrzuje tvrzení, že v regionech, ovlivněné pouštěmi se obyvatelé koncentrují nejvíce v pobřežních zemích. Příkladem je Egypt v severní Africe a dále Nigérie, kde žije téměř polovina lidí z celého regionu západní Afrika.

Tabulka 14: Země jednotlivých regionů s největším počtem obyvatel

Země jednotlivých regionů s největším počtem obyvatel		
Region	Země	Počet obyvatel (jednotky uvedeny v tisících)
Severní Afrika	Egypt	109 262
Střední Afrika	Dem. rep. Kongo	95 894
Západní Afrika	Nigérie	213 401
Východní Afrika	Etiopie	120 283
Jižní Afrika	JAR	59 392

Zdroj: Data pro rok 2021: (Unctadstat, nedat.), vlastní zpracování

4.7.5 Severní Afrika

Vývoj počtu obyvatelstva

Na začátku v prvním roce sledovaného období (2011) byl počet obyvatel regionu severní Afrika 220 960 000. Celkový počet v tomto období byl tvořen z 111 481 000 mužským pohlavím a o něco málo ženským - 109 479 000. V následujícím roce 2012 došlo k lehkému úbytku populace v tomto regionu a celkový počet se snížil o zhruba šest milionu. Od roku 2012 opět došlo k nastartování růstu populace a každým následujícím rokem se počet zvyšoval. Z tabulky a grafu je patřičné, že vývoj počtu obyvatel v sledovaném období byl rovnoměrný – kontinuální, bez nějakých větších výkyvů. Na samotném konci pozorovaného období se počet obyvatel vyšplhal na 255 738 tisíc. Počet obyvatel regionu severní Afrika v roce 2021 ve srovnání s rokem 2011 vzrostl o 15,7 % - téměř třicet pět milionu. Podobně jako v prvním roce tohoto šetření se zachovala početní převaha mužského pohlaví. Vývoj počtu obyvatel naznačuje tomu, že se celkový počet populace s následujícími lety bude nadále zvyšovat.

Lze to odůvodnit údaji, uvedenými v statistické databázi OSN (Organizace spojených národů) – UNCTADSTAT, kde je predikce pro vývoj počtu obyvatel pro následující roky dopředu, a to až do roku 2050. Konkrétně pro region severní Afrika se odhaduje, že do konce této dekády zde bude žít 293 321 tisíc (Unctadstat, nedat.) osob. Hranice 300 000 tisíc (Unctadstat, nedat.) lidí bude překročena během následujících dvou let. V polovině 21. století je předpokládáný celkový počet obyvatel odhadnut na 373 587

tisíc (Unctadstat, nedat.) osob. To, jestli jsou odhady vývoje počtu obyvatel podle databáze OSN pravdivé, bude prokázáno až postupem času.

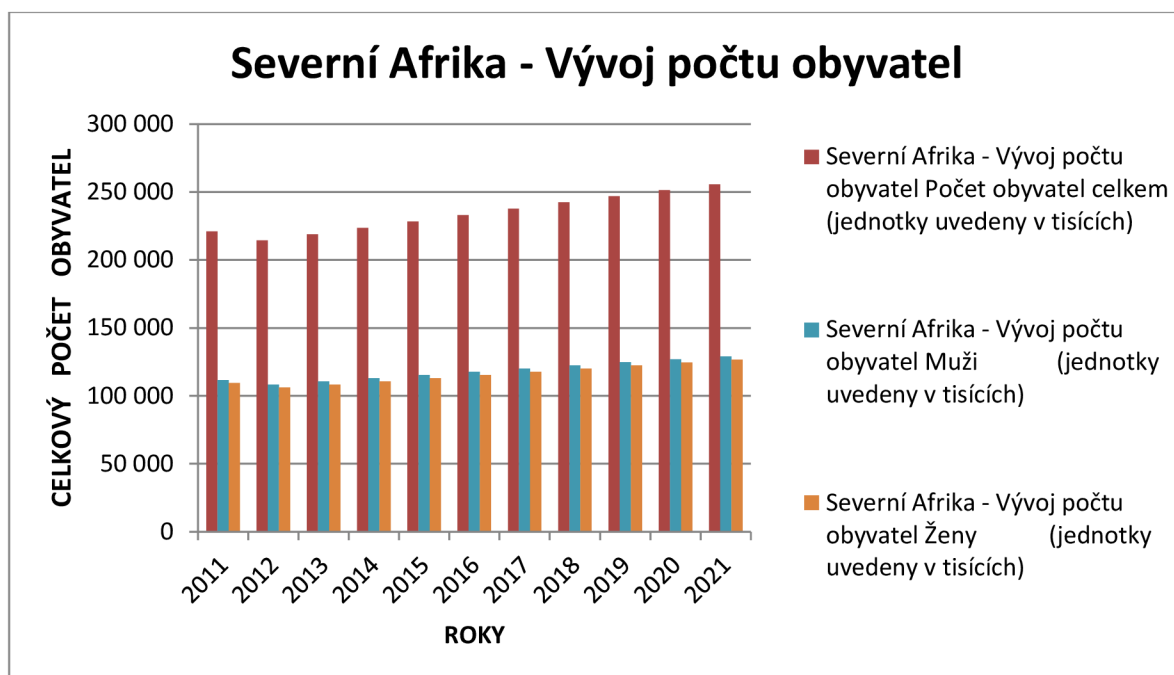
Výše zmíněný výkyv v nárůstu počtu obyvatel byl zapříčiněn vlnami nepokojů, povstáními atp., které byly vyvolány v důsledku dlouhodobě nepříznivých ekonomických faktorů. Příkladem může být vysoká nezaměstnanost a klesající životní úroveň. Toto období se nazývá jako „Arabské jaro“ které trvalo v časovém intervalu od roku 2010 do roku 2012 (Záhořík a kol., 2022).

Tabulka 15: Severní Afrika – vývoj počtu obyvatel

Severní Afrika - Vývoj počtu obyvatel			
Rok	Počet obyvatel celkem (jednotky uvedeny v tisících)	Muži (jednotky uvedeny v tisících)	Ženy (jednotky uvedeny v tisících)
2011	220 960	111 481	109 479
2012	214 503	108 347	106 156
2013	218 921	110 568	108 353
2014	223 609	112 922	110 687
2015	228 360	115 309	113 052
2016	233 081	117 680	115 401
2017	237 842	120 069	117 774
2018	242 537	122 422	120 115
2019	247 024	124 669	122 355
2020	251 418	126 865	124 553
2021	255 738	129 017	126 721

Zdroj: (Unctadstat, nedat.), vlastní zpracování

Graf 8: Grafické znázornění vývoje počtu obyvatel

Zdroj: (Unctadstat, nedat.), vlastní zpracování

Věková struktura

Věková struktura v regionu severní Afrika vypovídá o nejčetnějším zastoupení počtu obyvatel v produktivní skupině od 15 do 65 let, kde převažuje mužské pohlaví nad ženským. To odpovídá střední délce života, která je v Africe 59 let. V každém regionu budou údaje o počtu obyvatel ve všech věkových skupinách odlišné, protože v každém regionu žije různý počet obyvatel. Přesto v poměru k počtu obyvatel v ostatních regionech bude převažovat nejčetnější zastoupení v produktivní skupině.

V severní Africe je podle údajů z tabulky patřičné, že nejméně obyvatel je zastoupeno v kategorii nad 65 let, což také odpovídá střední délce života. Vyššího věku se podle údajů dožívají ženy. Oproti produktivní skupině je zde rapidní pokles, který je zapříčiněn špatnou životní úrovní, způsobené nedostatečnou sociální a zdravotní péčí. Ta je charakteristická pro všechny regiony, tudíž severní Afrika není pouhou výjimkou. Necelých 85 milionů žijících lidí v předproduktivním věku potvrzuje vysoký přirozený přírůstek.

Tabulka 16: Věková struktura – severní Afrika

Věková struktura - Severní Afrika				
Věkové skupiny (jednotky uvedeny v letech)	Počet obyvatel (jednotky uvedeny v tisících)	Muži (jednotky uvedeny v tisících)	Ženy (jednotky uvedeny v tisících)	Podíl na celkovém počtu obyvatel (jednotky uvedeny v %)
0-15 (předproduktivní)	83 534	42 665	40 869	32,79
15-65 (produktivní)	158 506	80 159	78 347	60,97
nad 65 (poproduktivní)	13 699	6 193	7 506	6,24

Zdroj: Data – pro rok 2021 (Unctadstat, nedat.), vlastní zpracování

Migrace

Vzhledem ke geografické poloze regionu severní Afrika má tento region nejbližší vzdálenost do Evropy skrz Gibraltarský průliv a také do Asie, na Arabský poloostrov, který je od Afriky oddělen Suezským průplavem. Tyto okolnosti již v minulosti napomohly například migraci Arabů do Egypta, do oblasti Maghrebu a údolí řeky Nilu (Reid, 2011).

Migrace Arabského obyvatelstva, které tvořili hlavně kočovní pastevci a beduíni v období od 10. do 13. století nastartovala tzv. procesu „arabizace“. Velký počet Arabských přistěhovalců zapříčil vznik muslimské kultury, zahrnující náboženství islám, arabský jazyk, návyky atd. Díky přílivu nové kultury začala vznikat smíšená manželství, uskutečnila se sociální a kulturní integrace. Původní obyvatelé z Arabského poloostrova se postupem času usadili a „afrikanizovali“ se. Sled těchto událostí otevřel dveře pro přistěhování se Arabů do regionu severní Afrika až do dnes (Reid, 2011).

Není možné určit přesné číslo pro počet obyvatel Arabského poloostrova, kteří se každoročně přistěhují do severní Afriky. Tyto čísla se mohou významně lišit v závislosti na politické a ekonomické situaci v obou oblastech. Migrace z Arabského poloostrova do severní Afriky není tak častým jevem jako migrace ze severní Afriky do Evropy. Nicméně, stále existuje určité množství lidí, kteří se stěhují z Arabského poloostrova do severní Afriky kvůli různým důvodům, jako jsou ekonomické a sociální příležitosti, rodinné vazby a další (IOM and Amazon Partner to Deliver Shelter and..., ©2023).

Migrace ze severní Afriky do Evropy je fenomén, který se v posledních desetiletích stal stále významnějším. Hodně lidí ze severní Afriky hledají v Evropě lepší životní podmínky, vyšší úroveň zaměstnání a vzdělání a bezpečnější prostředí. Tyto faktory vedou ke zvýšenému počtu migrantů, kteří se snaží dostat do Evropy přes Středozemní moře (IOM and Amazon Partner to Deliver Shelter and..., ©2023).

Mnoho severních Afričanů žije v chudobě a nezaměstnanosti, což jim brání v dosažení plnohodnotného života. Navíc některé země v severní Africe zažívají politickou nestabilitu a násilí, což dále zhoršuje životní podmínky a zvyšuje poptávku po migraci. Evropské země přijímají mnoho migrantů ze severní Afriky, ale mnoho z nich také žije v nelegálním postavení a čelí diskriminaci a vyloučení. Tyto faktory vedou k dalším sociálním a ekonomickým problémům pro migranty a pro Evropu jako celku (IOM and Amazon Partner to Deliver Shelter and..., ©2023).

Výzkum a statistiky ukazují, že Itálie, Španělsko a Francii jsou mezi největšími příjemci migrantů ze severní Afriky do Evropy. Tyto země nabízejí vysokou úroveň zaměstnání a vzdělání, stejně jako vysokou úroveň kulturního a sociálního života, který je pro mnoho migrantů atraktivní (IOM and Amazon Partner to Deliver Shelter and..., ©2023).

4.7.6 Střední Afrika

Vývoj počtu obyvatelstva

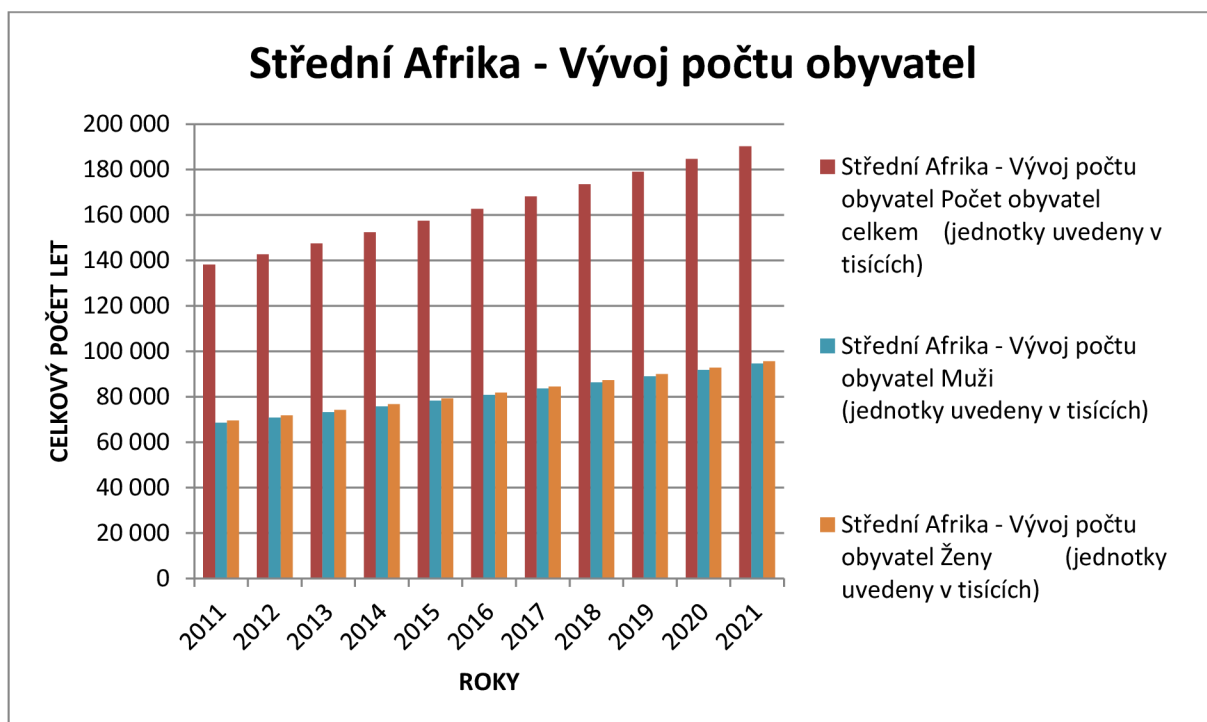
Z pozorování vývoje počtu obyvatel je patrné, že v období v rozmezí let 2011–2021 došlo v regionu střední Afrika k velkému nárůstu a to zhruba 50 milionů obyvatel. V žádném roce nedošlo k úbytku počtu obyvatel, růst v této periodě byl postupně plynoucí a každý rok se počet navyšoval v průměru o pět milionu lidí. V roce 2011 měly vzhledem k celkovému počtu obyvatel převahu ženy, které si převahu ponechaly až do konce sledování. Oproti severní Africe ve stejném sledovaném období došlo k většímu nárůstu až o necelých 18 milionu. S tímto rostoucím meziročním přírůstkem by měla střední Afrika za deset let, od skončení tohoto sledování dosáhnout celkového počtu cca čtvrt miliardy. Vysoký růst počtu obyvatel je částečně způsoben vysokou mírou přirozeného přírůstku, který je charakteristický pro celý africký kontinent.

Tabulka 17: Střední Afrika – vývoj počtu obyvatel

Střední Afrika - Vývoj počtu obyvatel			
Rok	Počet obyvatel celkem (jednotky uvedeny v tisících)	Muži (jednotky uvedeny v tisících)	Ženy (jednotky uvedeny v tisících)
2011	138 099	68 565	69 534
2012	142 681	70 859	71 821
2013	147 427	73 235	74 192
2014	152 364	75 704	76 660
2015	157 398	78 220	79 178
2016	162 671	80 856	81 815
2017	168 079	83 560	84 519
2018	173 483	86 260	87 223
2019	178 960	88 995	89 965
2020	184 570	91 791	92 779
2021	190 268	94 624	95 644

Zdroj: (Unctadstat, nedat.), vlastní zpracování

Graf 9: Grafické znázornění vývoje počtu obyvatel

Zdroj: (Unctadstat, nedat.), vlastní zpracování

Věková struktura

Nejvíce obyvatel ve střední Africe spadá do produktivního věku, kde dochází k mírné převaze žen nad muži. Rozdíl mezi předproduktivní a produktivní skupinou není velký, jako tomu je třeba v severní Africe. Podle údajů z tabulky se delšího věku života dožívá ženské pohlaví. Obecně počet obyvatel v poproduktivní skupině ve všech regionech bude znatelně nižší oproti předproduktivním a produktivním skupinám.

Věková struktura v tomto regionu je charakterizována vysokým podílem mladé populace. Zhruba 60 % populace je mladší než 25 let. Početné zastoupení této mladé generace může představovat velkou příležitost pro rozvoj a ekonomický růst, což ale na druhou stranu vyžaduje zdroje pro vzdělání a zaměstnání, které zde chybí.

Tabulka 18: Věková struktura – střední Afrika

Věková struktura - Střední Afrika				
Věkové skupiny (jednotky uvedeny v letech)	Počet obyvatel (jednotky uvedeny v tisících)	Muži (jednotky uvedeny v tisících)	Ženy (jednotky uvedeny v tisících)	Podíl na celkovém počtu obyvatel (jednotky uvedeny v %)
0-15 (předproduktivní)	86 552	43 485	43 067	49,24
15-65 (produktivní)	98 453	48 777	49 678	56,59
nad 65 (poproduktivní)	5 261	2 363	2 899	3,17

Zdroj: Data – pro rok 2021 - (Unctadstat, nedat.), vlastní zpracování

Migrace

Pro region je typická vnitřní migrace, kdy se obyvatelé stěhují z venkova do velkých měst za lepšími životními podmínkami. Příkladem toho jsou uprchlíci z Rwandy z regionu východní Afrika, kteří směřují do Demokratické republiky Kongo (Kuna, 2010).

V Rwandě docházelo v minulosti k velkému násilí, které donutilo místní obyvatele opouštět své domovy a vydat se na cestu za bezpečím do jiných oblastí. Hodně uprchlíků zvolilo útěk do sousední Demokratické republiky Kongo, kde se utečenci často střetávali s různou řadou výzev, jako nedostatky zdrojů, které by umožnily uspokojit základní potřeby (IOM and Amazon Partner to Deliver Shelter and ..., ©2023).

Pomoci uprchlíkům se dostávalo především z organizací pro pomoc uprchlíkům, jako jsou například Mezinárodní organizace pro migraci (IOM) a Organizace spojených národů pro uprchlíky (UNHCR). Tyto organizace zabezpečovaly pomoc uprchlíkům v Kongu v oblastech bydlení, vzdělání a v poslední řadě také zdravotní péče za účelem podpory integrace a vybudování podmínek pro „nové životy“ (IOM and Amazon Partner to Deliver Shelter and ..., ©2023).

4.7.7 Západní Afrika

Vývoj počtu obyvatel

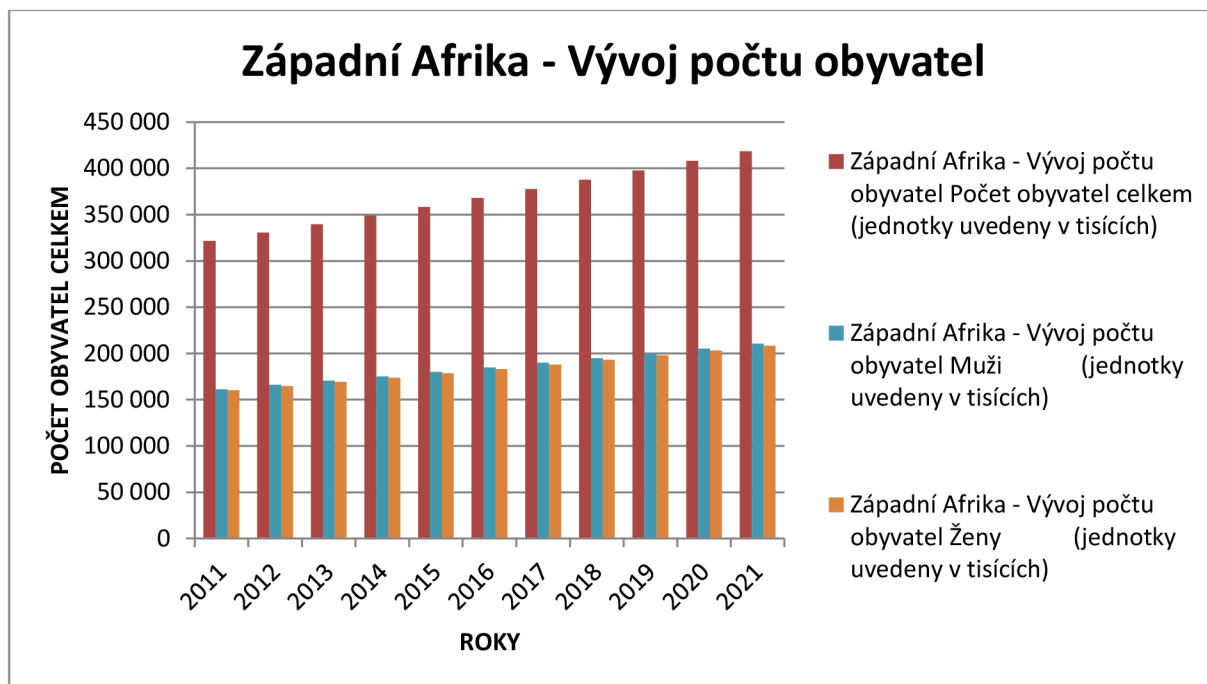
Západní Afrika je druhým nejlidnatějším regionem v Africe, více zalidněným je pouze východní Afrika. V roce 2011 zde žilo 321 495 tisíc obyvatel, z toho bilance v počtu mužů a žen byla téměř vyrovnaná. Vývoj počtu obyvatel do závěrečného roku pozorování byl rovnoměrný, v žádném z roků nebyly zaznamenány poklesy celkového počtu. Tempo růstu v tomto regionu bylo zatím ze všech předešlých regionů největší. Meziroční přírůstek je cca 9 až 10 milionu lidí. Po celou periodu sledování převažovala mírná převaha mužů. V posledním roce se celkové číslo přiblížilo skoro až k 420 000 tisícům obyvatel, oproti počátečnímu roku je to rozdíl zhruba o sto milionů. Tato čísla naznačují vysokou míru populace a velmi rychlý demografický vývoj v regionu. Je to druhý největší nárůst celkového počtu obyvatel po západní Africe.

Tabulka 19: Západní Afrika – vývoj počtu obyvatel

Západní Afrika - Vývoj počtu obyvatel			
Rok	Počet obyvatel celkem (jednotky uvedeny v tisících)	Muži (jednotky uvedeny v tisících)	Ženy (jednotky uvedeny v tisících)
2011	321 495	161 331	160 164
2012	330 499	165 880	164 619
2013	339 584	170 471	169 112
2014	348 859	175 163	173 696
2015	358 284	179 936	178 348
2016	367 904	184 816	183 088
2017	377 765	189 821	187 944
2018	387 741	194 883	192 858
2019	397 826	200 000	197 827
2020	408 125	205 216	202 909
2021	418 544	210 489	208 056

Zdroj: (Unctadstat, nedat.), vlastní zpracování

Graf 10: Grafické znázornění vývoje počtu obyvatel

Zdroj: (Unctadstat, nedat.), vlastní zpracování

Věková struktura pro region západní Afrika

Údaje z tabulky vypovídají o věkové struktuře v regionu západní Afrika, že většina populace je zahrnuta v produktivním věku (15-65 let), kde je převaha mužů nad ženami žen. V předproduktivní skupině je přibližně o 10 % méně obyvatel než v produktivní věkové skupině, což je významný počet mladých lidí, které postupem času přetransformuje do produktivního věku. Populace nad 65 let je oproti předcházejícím dvěma skupinám tvořená z větší části ženským pohlavím. Podle dostupných údajů je patrné, že v tomto regionu existuje relativně velký podíl mladé generace, což se může v budoucnu projevit v oblasti ekonomiky, či sociálního vývoje.

Tabulka 20: Věková struktura - Západní Afrika

Věková struktura - Západní Afrika				
Věkové skupiny (jednotky uvedeny v letech)	Počet obyvatel (jednotky uvedeny v tisících)	Muži (jednotky uvedeny v tisících)	Ženy (jednotky uvedeny v tisících)	Podíl na celkovém počtu obyvatel (jednotky uvedeny v %)
0-15 (předproduktivní)	179 815	91 122	88 694	43,79
15-65 (produktivní)	226 458	113 676	112 781	50,52
nad 65 (poproduktivní)	12 270	5 690	6 580	5,69

Zdroj: Data – pro rok 2021 - (Unctadstat, nedat.), vlastní zpracování

Migrace v regionu západní Afrika

V tomhle regionu dochází k řadě migračních trendů, které jsou jako v ostatních afrických regionu způsobeny politickou nestabilitou, nízkou životní úrovní atd. Zmíněné faktory podporují migraci obyvatel za lepšími životními podmínkami do zemí Evropy a jiných lokalit. Vnitřní migrace je v určité míře zastoupena v každém jednotlivém regionu, někde dominuje nad mezinárodní migrací, ale v některých případech je tomu naopak. Konkrétním příkladem převahy mezinárodní migrace může být právě region západní Afrika.

Migranti směřující na Kanárské ostrovy využívají cestu podél západoafrického pobřeží, která může být v určitých úsecích nebezpečná. Někteří obyvatelé musí absolvovat vzdálenost od 100 do 1600 kilometrů. V roce 2006 se na území Kanárských ostrovů podařilo dostat přes 31 000 migrantů. Pro toto dění vzniklo pojmenování jako krize „cayucos“ vyplývající z názvu pro tradiční rybářské čluny z Mauritánie a Senegalu (Migrační toky na západních trasách: EU a její členské státy přijaly řadu..., ©2023).

Lidé z tohoto regionu cestují také do Evropy skrz země severní Afriky, nejčastěji tak přes území Maroka a Alžírsko, z kterého pak následně nelegálně putují přes západní Středomoří do Španělska.

K překonávání vzdálenosti na moři využívají migranti vlastnoručně vyrobené čluny a také ilegálních pašeráckých služeb. Nejvíce kritickým rokem, kdy bylo dosaženo maximálních čísel, týkající se migrace byl rok 2018. Od následujícího roku došlo

k pozvolnému poklesu migrace, a to především díky zvýšenému úsilí Maroka v boji proti nelegální migraci. Maroko taktéž úzce spolupracovalo se Španělskem a Evropskou unií (Migrační toky na západních trasách: EU a její členské státy přijaly řadu..., ©2023).

V průběhu prosince roku 2022 byla zahájena ze strany EU spolupráce s africkými partnery, zaměřující se na trasy vedoucí přes západní Afriku a západní Středozeří pro řešení migračních problémů. Pro spolupráci s africkými partnery bylo uvolněno 950 milionů euro, v přepočtu do naší měny cca 23 miliard korun českých (Migrační toky na západních trasách: EU a její členské státy přijaly řadu..., ©2023).

4.7.8 Východní Afrika

Vývoj počtu obyvatel v regionu východní Afrika

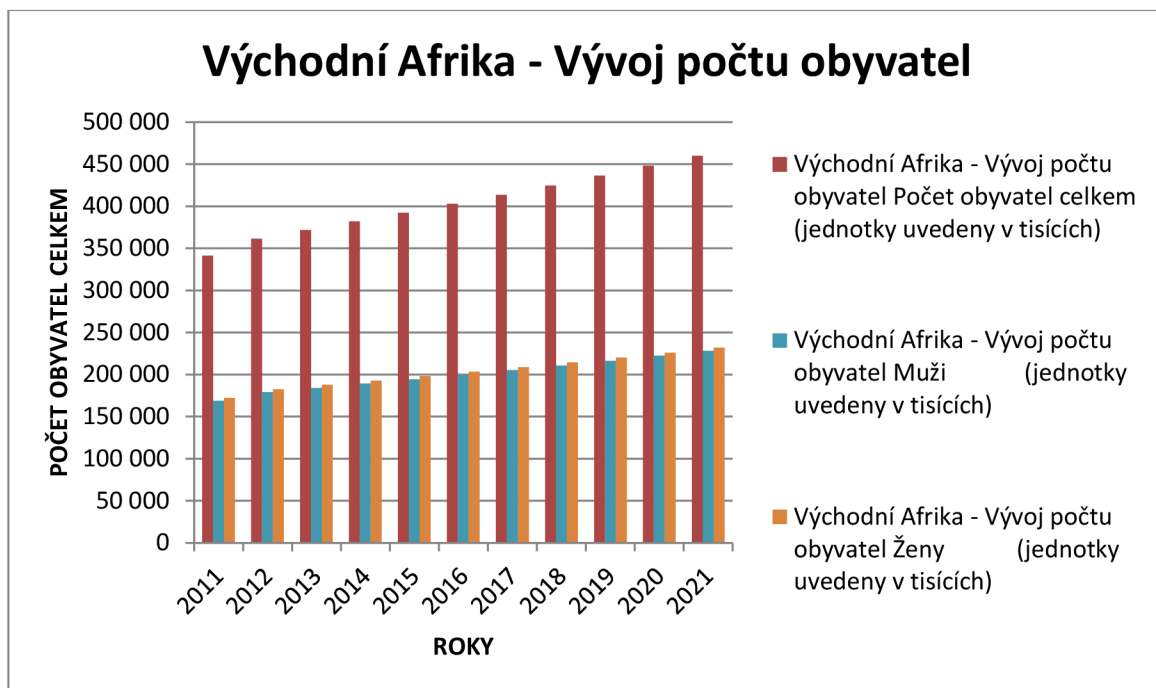
Východní Afrika je nejlidnatějším ze všech pěti afrických regionů a taktéž je to region s největším meziročním nárůstem počtu obyvatel. Celkový nárůst je skoro 120 milionu obyvatel s tím, že meziroční přírůstek činí zhruba 10 milionu. Výjimkou je přechod mezi rokem 2011 a 2012, kdy se počet navýšil přibližně 20 milionu. To mohlo být způsobeno například výjimečnou vysokou porodností nebo imigrací. Vývoj ve sledovaném období se jeví jako stabilně a plynule rostoucí, bez žádných poklesových odchylek. Samozřejmě se musí v potaz vzít také to, že východní Afrika je nejrozsáhlejším regionem. Po celou dobu vývoje počtu obyvatel od roku 2011 do roku 2021 si zachovaly převahu ženy nad muži.

Tabulka 21: Východní Afrika - Vývoj počtu obyvatel

Východní Afrika - Vývoj počtu obyvatel			
Rok	Počet obyvatel celkem (jednotky uvedeny v tisících)	Muži (jednotky uvedeny v tisících)	Ženy (jednotky uvedeny v tisících)
2011	341 155	168 863	172 292
2012	361 335	178 870	182 465
2013	371 623	184 005	187 618
2014	381 859	189 113	192 746
2015	392 177	194 273	197 904
2016	402 885	199 641	203 244
2017	413 713	205 060	208 653
2018	424 724	210 549	214 175
2019	436 218	216 266	219 952
2020	448 029	222 145	225 884
2021	459 860	228 027	231 832

Zdroj: (Unctadstat, nedat.), vlastní zpracování

Graf 11: Grafické znázornění vývoje počtu obyvatel

Zdroj: (Unctadstat, nedat.), vlastní zpracování

Věková struktura pro region východní Afrika

Nejpočetnější věkovou skupinou je produktivní věková skupina se zhruba čtvrt miliardou obyvatel ve věku 15-65 let. Na druhém místě je předproduktivní skupina s 192 073 tisíci lidmi a nejméně jsou zastoupeny tradičně osoby v poproduktivním věku. V první skupině lehce převažuje počet mužů nad ženami, to se však v produktivní skupině mění a do převahy se dostává pohlaví ženské. Převaha zůstává také zachována i ve skupině nad 65 let, jako u všech předcházejících afrických regionů. Údaje zahrnuté v tabulce vypovídají o vysoce produktivní populaci. Postupem času bude nutné věnovat v tomto regionu zvýšené úsilí o zajištění dostatečné péče o mladou generaci.

Tabulka 22: Věková struktura - Východní Afrika

Věková struktura - Východní Afrika				
Věkové skupiny (jednotky uvedeny v letech)	Počet obyvatel (jednotky uvedeny v tisících)	Muži (jednotky uvedeny v tisících)	Ženy (jednotky uvedeny v tisících)	Podíl na celkovém počtu obyvatel (jednotky uvedeny v %)
0-15 (předproduktivní)	192 073	96 986	95 088	41,76
15-65 (produktivní)	254 672	125 356	129 317	55,38
nad 65 (poproduktivní)	13 112	5 684	7 429	2,86

Zdroj: data – pro rok 2021 - (Unctadstat, nedat.), vlastní zpracování

Migrace v regionu Východní Afrika

Východní Afrika je regionem s velkou mírou národnostní a etnické diverzity, způsobené geografickou polohou a krátké vzdálenosti k Arabskému poloostrovu. Tento region je také jednou z oblastí, kde dochází k velkému počtu vnitřních a mezinárodních migrací. Jak již bylo zmíněno u podkapitoly migrace ve střední Africe, tak v minulosti ve Rwandě došlo k vzniku velkého násilí, které donutilo místní obyvatele opouštět své domovy a vydat se na cestu za bezpečím do jiných oblastí, a to konkrétně sousední Demokratické republiky Kongo (IOM and Amazon Partner to Deliver Shelter and ..., ©2023).

Region východní Afrika je také místem, odkud mnoho migrantů vyplouvá na cestu do Evropy, ale tato cesta je často nebezpečná a mnoho migrantů zemře na moři nebo při překračování hranic. Proto je důležité řešit hlubší problémy, jako jsou nedostatek ekonomických příležitostí a politická nestabilita, aby se zabránilo migraci (IOM and Amazon Partner to Deliver Shelter and ..., ©2023).

4.7.9 Jižní Afrika

Vývoj počtu obyvatel v regionu jižní Afrika

Zpracované statistických údaje pro jednotlivé roky v časové periodě od roku 2011 až do roku 2021 zaznamenaly několik významných demografických událostí. Jedná se o nejméně lidnatý region na Africkém kontinentu, ale i přesto zde došlo celkovému nárůstu počtu obyvatel. Zvýšení počtu obyvatel není oproti ostatním regionům v tak velkých číslech, jedná se totiž o region s nejnižším meziročním přírůstkem.

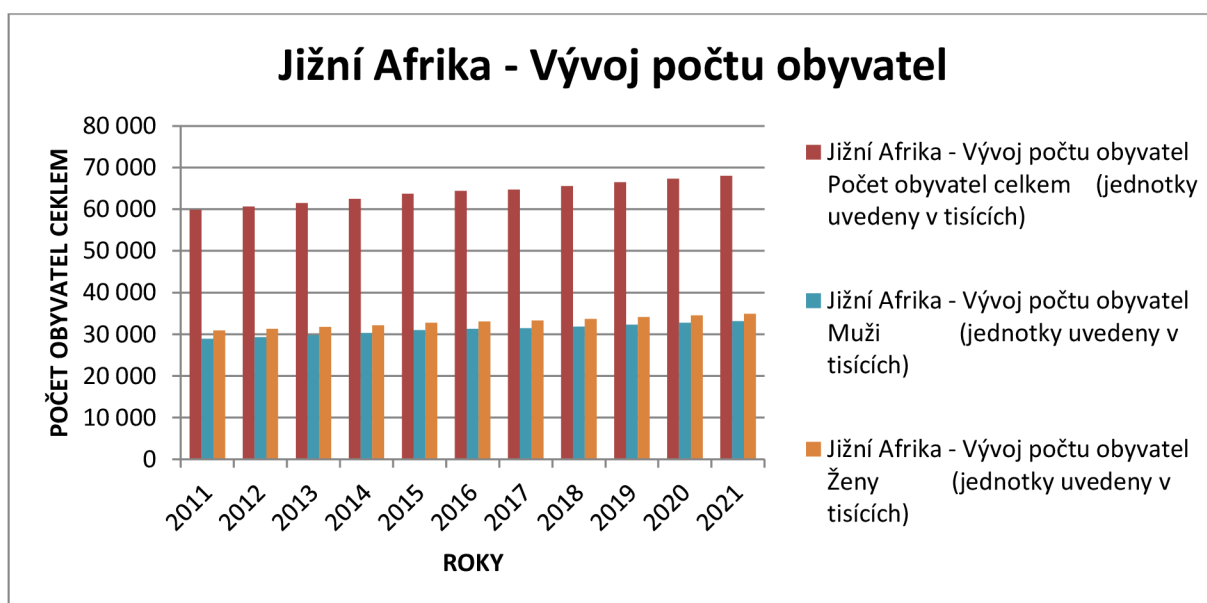
Co se týká složení obyvatelstva dle pohlaví, tak v roce 2011 úřadovala převaha žen nad muži. Postupem času se rozdíl mezi pohlavími postupně snižoval - v roce 2021 představovali muži 33 111 tisíc a ženy 34 874 tisíc obyvatel. Údaje dostupné z tabulky naznačují, že v regionu jižní Afrika dochází k mírnému kontinuálnímu nárůstu počtu obyvatel a stálému sblížení počtu mužů a žen.

Tabulka 23: Jižní Afrika - Vývoj počtu obyvatel

Jižní Afrika - Vývoj počtu obyvatel			
Rok	Počet obyvatel celkem (jednotky uvedeny v tisících)	Muži (jednotky uvedeny v tisících)	Ženy (jednotky uvedeny v tisících)
2011	59 853	28 898	30 955
2012	60 654	29 322	31 333
2013	61 488	29 760	31 728
2014	62 454	30 281	32 173
2015	63 717	30 994	32 722
2016	64 384	31 319	33 066
2017	64 730	31 430	33 300
2018	65 555	31 851	33 704
2019	66 429	32 300	34 128
2020	67 272	32 737	34 535
2021	67 985	33 111	34 874

Zdroj: (Unctadstat, nedat.), vlastní zpracování

Graf 12: Grafické znázornění vývoje počtu obyvatel

Zdroj: (Unctadstat, nedat.), vlastní zpracování

Věková struktura pro region jižní Afrika

Věková struktura v jižní Africe ukazuje, že většinu populace vytváří produktivní věková skupina, tj. osoby ve věku 15 až 65 let. Počet mužů a žen je v předproduktivní skupině víceméně vyrovnaný a nevytváří velký pohlavní rozdíl. V předproduktivní skupině, která tvoří zhruba jednu třetinu populace, je více chlapců než dívek. Osoby dožitě věku nad 65 let tvoří nejmenší složení populace ve věkové, jak je tomu pro všechny africké regiony již pravidlem. Věkovou strukturu pro tento region lze shrnout následovně. Jižní Afrika má rovnoměrně rozloženou věkovou strukturu, kde většina populace je tvořena produktivní věkovou skupinou a zbytek je rozdělen mezi děti a seniory.

Tabulka 24: Věková struktura - Jižní Afrika

Věková struktura - Jižní Afrika				
Věkové skupiny (jednotky uvedeny v letech)	Počet obyvatel (jednotky uvedeny v tisících)	Muži (jednotky uvedeny v tisících)	Ženy (jednotky uvedeny v tisících)	Podíl na celkovém počtu obyvatel (jednotky uvedeny v %)
0-15 (předproduktivní)	19 994	10 153	9 841	29,4
15-65 (produktivní)	44 106	21 627	22 477	64,87
nad 65 (poproduktivní)	3 886	1 330	2 556	5,73

Zdroj: Data – pro rok 2021 - (Unctadstat, nedat.), vlastní zpracování

Migrace v regionu jižní Afrika

Nejvýznamnějším migračním cílem z celé Afriky byla v roce 2017 JAR, a to jak pro migraci mezi regiony, tak do konce i pro imigraci z mimo kontinentálních zemí. S velkou migrací je spojen taktéž nárůst obrovské nezaměstnanosti, zvýšení míry urbanizace a vytváření rasistických projevů. V tomto regionu na rozdíl oproti ostatním, kde dochází k emigraci, tak je zde tomu právě naopak. Podle některých teoretiků za tím může být tamní politická situace.

Z dostupného průzkumu, provedeného v roce 2016 mezinárodní migrace směřovala zejména do provincie Gauteng a následně do provincie North West v rámci Jihoafrické republiky. Lákadlem pro nově přicházející obyvatele mohlo být hlavně to, že provincie

nabízí pracovní příležitosti, rozšířenost anglického jazyka a zavedené sociální vazby (Strnadel, 2019).

Porodnost a úmrtnost

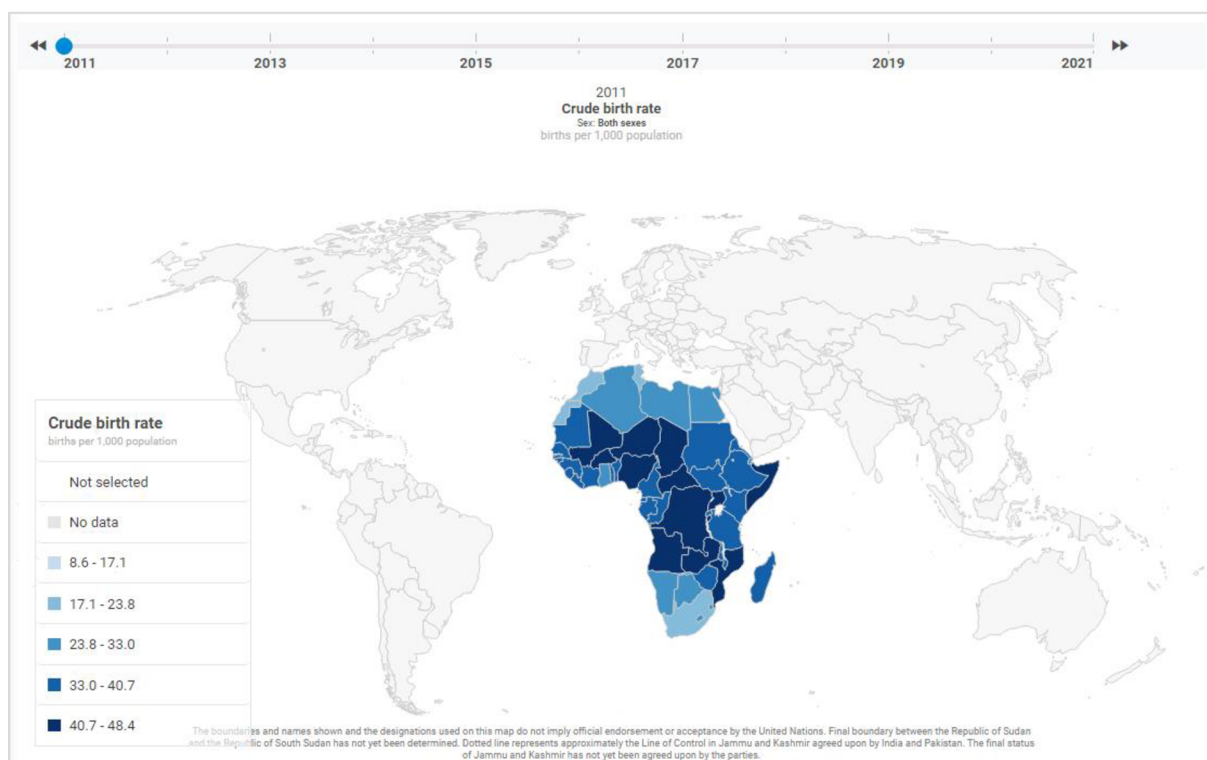
Porodnost a úmrtnost v jednotlivých regionech je vyjádřena formou hrubé míry porodnosti (crude birth rate) a hrubé míry úmrtnosti (crude death rate). Údaje o těchto ukazatelích pro tuto část poskytuje databáze OSN – World Population Prospect. Data byla porovnána v časovém horizontu deseti let v rozmezí od 2011 do roku 2021. Konkrétně je pouze srovnán počáteční a koncový rok měření a rozdíly mezi roky jsou následně popsány. Ke grafickému přehledu byla vybrána mapa Afriky, na které jsou zaneseny hodnoty pro hrubou míru porodnosti a úmrtnosti, které zahrnují oba typy pohlaví.

Porodnost

Hodnoty pro hrubou míru porodnosti jsou stanoveny jako počet narození na tisíc osob. Odstín modré barvy na slepé mapě Afriky vyjadřuje intenzitu hrubé míry porodnosti a legenda barev podle intenzity je zanesena do levého dolního rohu. Podle této mapy je možné usoudit, že pro rok 2011 nejvyšších hodnot dosahovaly země regionu střední Afrika (Čad, Středoafriická republika, Demokratická republika Kongo, Angola), kde se hodnoty pohybovaly v rozmezí od 40,7 ‰ do 48,4 ‰. Další region, kde hrubá míra porodnosti dosahuje největších čísel je západní Afrika se státy Mali, Niger, Nigérie a Burkina Faso. Posledním regionem, kde země dosahují nejvyšších hodnot je západní Afrika, ve které to jsou pouze Zambie, Mosambik a Somálsko. Ostatní regiony v roce 2011 neměly žádnou zemi, která by dosahovala těchto hodnot.

Naopak regiony, ve kterých jednotlivé země dosahovaly těch nejnižších hodnot, které se pohybují v rozpětí od 8,6 ‰ do 17,1 ‰, je severní Afrika se státy Maroko a Tunisko a na druhé straně to je Jihoafrická republika z regionu jižní Afrika. Zbylé země jednotlivých regionu dosahují hodnot od 17,1 ‰ do 40,7 ‰.

Obrázek 6: Hrubá míra porodnosti pro rok 2011 (%)

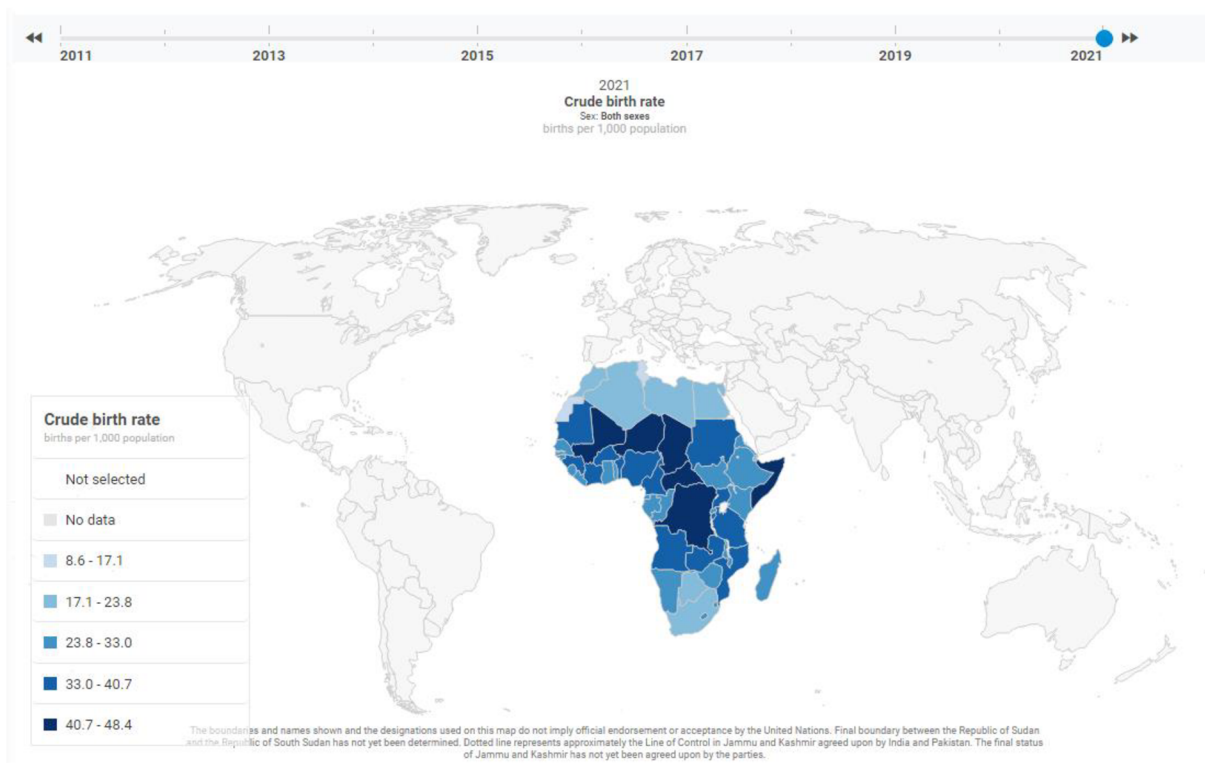

Zdroj: (Department of Economic and Social Affairs Population Division, ©2023).

Na konci sledovaného období se hrubá míra porodnosti v jednotlivých zemích jednotlivých regionů mírně zásadně změnila. Nejvyšších hodnot stále dosahují země ze střední Afriky (Čad, Středoafrická republika, Demokratická republika Kongo) a dále země z regionu západní Afrika. Zde se počet zemí, které v roce 2011 dosahovaly, nevyšších hodnot zmenšil, a to pouze na okruh zemí Mali a Niger. To stejné se taktéž stalo ve východní Africe, kde zůstalo pouze Somálsko, které dosahuje rozmezí 40,7 % -48,4 %. Z grafu je patřičný pokles hrubé míry porodnosti zemí severní Afriky. Ty v roce 2011 spadaly do kategorie 23,8 % až 33 % a na konci sledovaného období klesly o jednu kategorii.

Obrázek 7: Hrubá míra porodnosti pro rok 2021 (%)

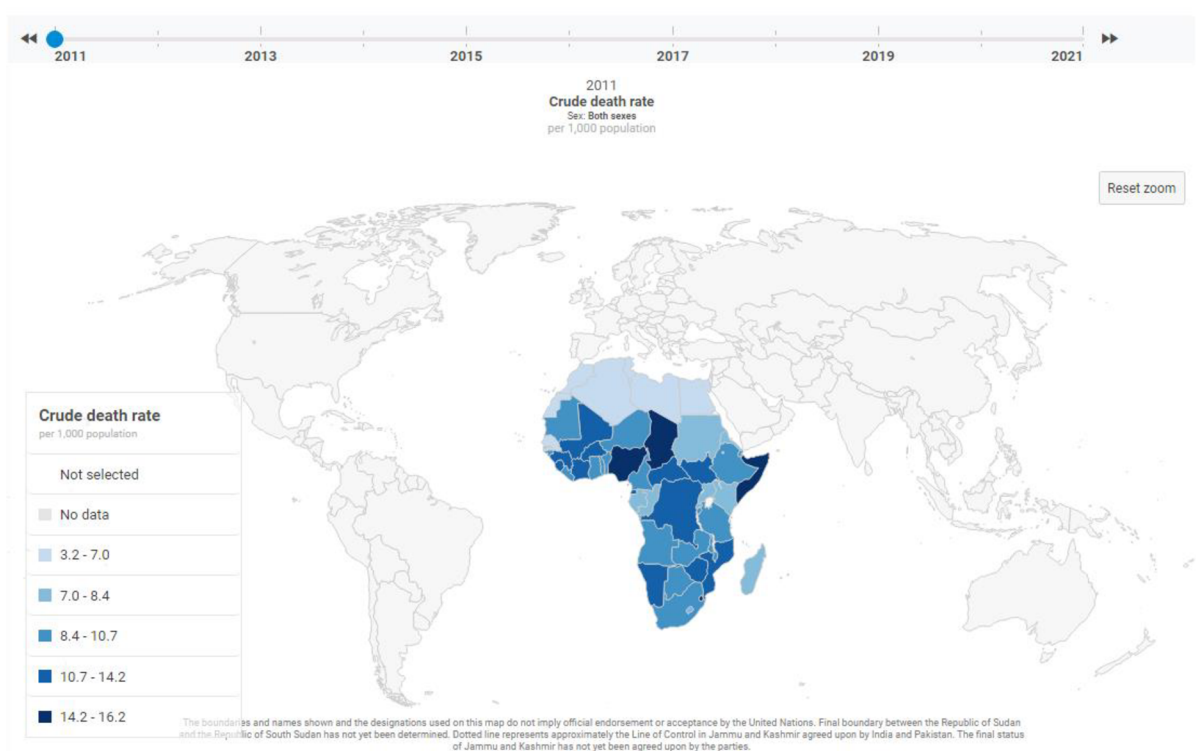

Zdroj: (Department of Economic and Social Affairs Population Division, ©2023).

Úmrtnost

Hodnoty pro hrubou míru úmrtnosti jsou stanoveny jako počet úmrtí na tisíc osob. Odstín modré barvy na slepé mapě Afriky vyjadřuje intenzitu hrubé míry úmrtnosti a legenda barev podle intenzity je zanesena do levého dolního rohu. Na počátku sledovaného období v roce 2011 dosahovaly pouze tři země ze všech regionů maximálních hodnot od 14,2 ‰ do 16,2 ‰. Ze střední Afriky měl tyto hodnoty Čad, ze západní Afriky Nigérie a z východní Afriky Somálsko. Země severní Afriky jsou charakteristické pro velmi nízkou hrubou míru úmrtnosti. Jsou zde zastoupeny země, ve kterých se hodnoty pohybují od 3,2 ‰ do 7 ‰. V této kategorii se nachází ojedinělý Senegal z regionu západní Afrika, jinak země ve všech regionech mají hodnoty v rámci hrubé míry úmrtnosti v rozsahu od 7 ‰ do 14,2 ‰.

Obrázek 8: Hrubá míra úmrtnosti pro rok 2011 (%)

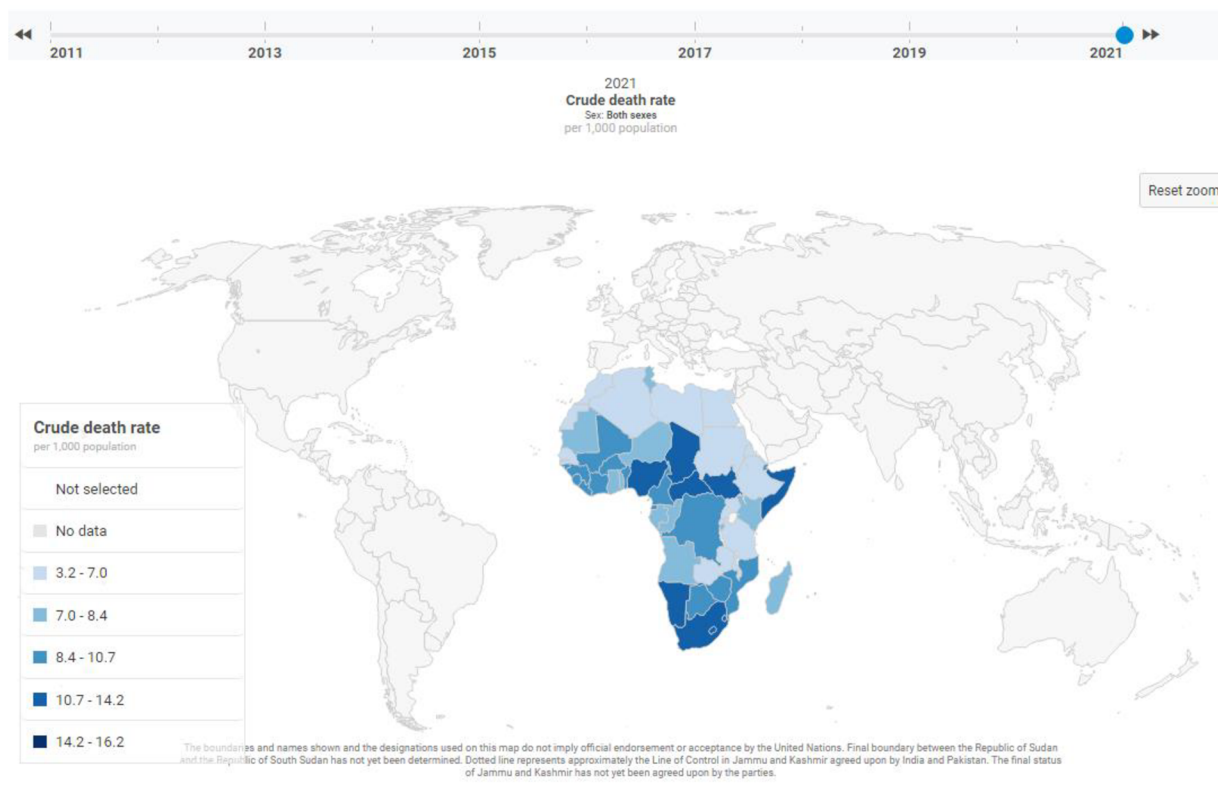

Zdroj: (Department of Economic and Social Affairs Population Division, ©2023).

Hrubá míra úmrtnosti na konci sledovaného období v roce 2021 výrazně klesla ve všech regionech. Žádný z regionů nemá žádný stát, který by se nacházel v rozpětí s největšími hodnotami od 14,2 % do 16,2 %. Nevýznamnější změny byly zaznamenány defacto ve všech regionech, protože celoplošně došlo k poklesu hodnot, pro jednotlivé země. Z toho by se dalo odvodit i to, že v průběhu sledovaného období došlo v Africe k zlepšení v oblasti zdravotnictví a celkově se zmenšila úmrtnost.

Nečetnější zastoupení zemí jednotlivých regionů, které dosahují nejvyšších hodnot (10,7 % -14,2 %) jsou země ze střední Afriky (Čad a Středoafrická republika), východní Afriky, kde těchto čísel dosahuje pouze jenom Somálsko a Namibie a Jihoafrická republika z regionu jižní Afrika. V těchto zemí tohoto regionu došlo výjimečně oproti počátečnímu roku k zvýšení hrubé míry úmrtnosti. Hrubá míra úmrtnosti má souvislost i s věkovou strukturou populace – v zemích s vysokým podílem seniorské populace, což jsou vyspělé státy, tak může mít také relativně vysoké hodnoty, naproti tomu v zemích, kde převažují mladé ročníky, nemusí být hrubá míra úmrtnosti tak vysoká.

Obrázek 9: Hrubá míra úmrtnosti pro rok 2021 (%)

Zdroj: (Department of Economic and Social Affairs Population Division, ©2023).

4.8 Problém slumů

4.8.1 Objasnění termínu slum a výskyt slumů

Slum, neboli také chudinská čtvrť, je označení pro oblasti s vysokou hustotou zalidnění, zejména ve velkých městech, kde převládá chudoba, kriminalita, velká míra nezaměstnanosti, prostituce a také výskyt závažných onemocnění a chorob. Slumy v afrických velkoměstech vznikají důsledkem vysoké migrace z venkovských oblastí do metropolí, za cílem nalézt lepší životní podmínky a získat pracovní příležitosti (Záhořík, 2021).

V obecné rovině platí, že slumy nemají k dispozici kvalitní infrastrukturu, inženýrské sítě a pokud se v některých lokacích vyskytují, tak však ve velmi nízké kvalitě. Na stejné úrovni kvality je také kvalita bydlení, které představuje velmi malé velikosti obytných prostorů spojené s přeplněností obydlí. Hodně osídlení nabývá nelegálního, či pololegálního charakteru. Součástí bývá v hodně případech také nejasnost v rámci smluvních vztahů k nemovitosti (Šubrt, 2014).

Poprvé byl tento pojem použit do 20. let 19. století, kdy se jím označovali chudé dělnické čtvrti v Londýně. Pojem slum může být vyjadřován v různých zemích, v odlišných jazycích prostřednictvím ekvivalentů. V Brazílii – favela, v Argentině – villa miseria, v Peru – pueblo jóvene a v hispánských oblastech v USA – bario. Často dochází k záměně pojmu slum s termínem ghetto, avšak mezi těmito pojmy existují rozdíly. Ghetto je na rozdíl od slumu výrazem dobrovolné segregace. Stěžejním rozdílem mezi slumy a ghetty je chudoba obyvatel. Výskyt slumů je typický pro země potýkající se s nízkou ekonomickou úrovní. Nejvíce se vyskytují v těchto následujících zemích: Argentina, Brazílie, Haiti, Keňa, Indie, Jižní Afrika, Thajsko, Srí Lanka atp. (Šubrt, 2014).

Podle statistických údajů poskytované OSN (Organizace spojených národů) podíl obyvatelstva, žijící v chudinských čtvrtích mezi roky 2014 až 2018 celosvětově zvýšil z 23 % na 24 %, což představuje cca více než jednu miliardu osob. Slumy jsou nejrozšířenější ve třech světových regionech: Jihovýchodní a východní Asie (370 milionu), oblast subsaharské Afriky (238 milionu) a střední a jižní Asie (226 milionu). (Make cities and human settlements inclusive, ©2023).

4.8.2 Nemoci a choroby v Africe

Afrika je obecně centrem vzniku nemocí, zapříčiněného specifickým životním prostředím, které podporují například hojný výskyt komárů, kteří jsou schopni přenášet malárii v tropických oblastech. Významnou roli v devastaci Afriky prostřednictvím nemocí hraje neschopnost nezávislých států, které nejsou schopny poskytovat potřebnou zdravotní péči. Onemocnění a choroby vznikají také hlavně kvůli extrémní chudobě, podvýživě a v důsledku špatných hygienických podmínek. Chudoba a špatné hygienické podmínky, zahrnující také kontaminované zdroje vody a potraviny je problémem hlavně ve velkých afrických městech, na jejichž okrajích vznikají právě slumy, kde je ohnisko širokého spektra epidemií (Reid, 2011).

Nejvíce rozšířeným onemocněním v Africe je choroba HIV/AIDS, oslabující imunitní systém, který je pak často snadno napadnutelný tuberkulózou. Celosvětově se nachází v Africe více než dvě třetiny osob nakažené touto nemocí. První případy byly zdokumentovány již na počátku osmdesátých let, kdy bylo zaznamenáno kolem 35 milionů nakažených osob, který se postupem času stále navyšoval.

AIDS, stejně jako další pohlavně přenosné choroby (např. syfilis) se vyskytují ve všech částech Afriky. V slumech, kde dochází k velké míře prostituce a jsou zde špatné hygienické podmínky, je vysoká koncentrace těchto pohlavních nemocí na denním pořádku. V Africe existují vládní kampaně a nevládní neziskové organizace, které se snaží zmírnit tempo rozšiřování těchto nemocí prostřednictvím zvyšování podvědomí o této problematice (Reid, 2011).

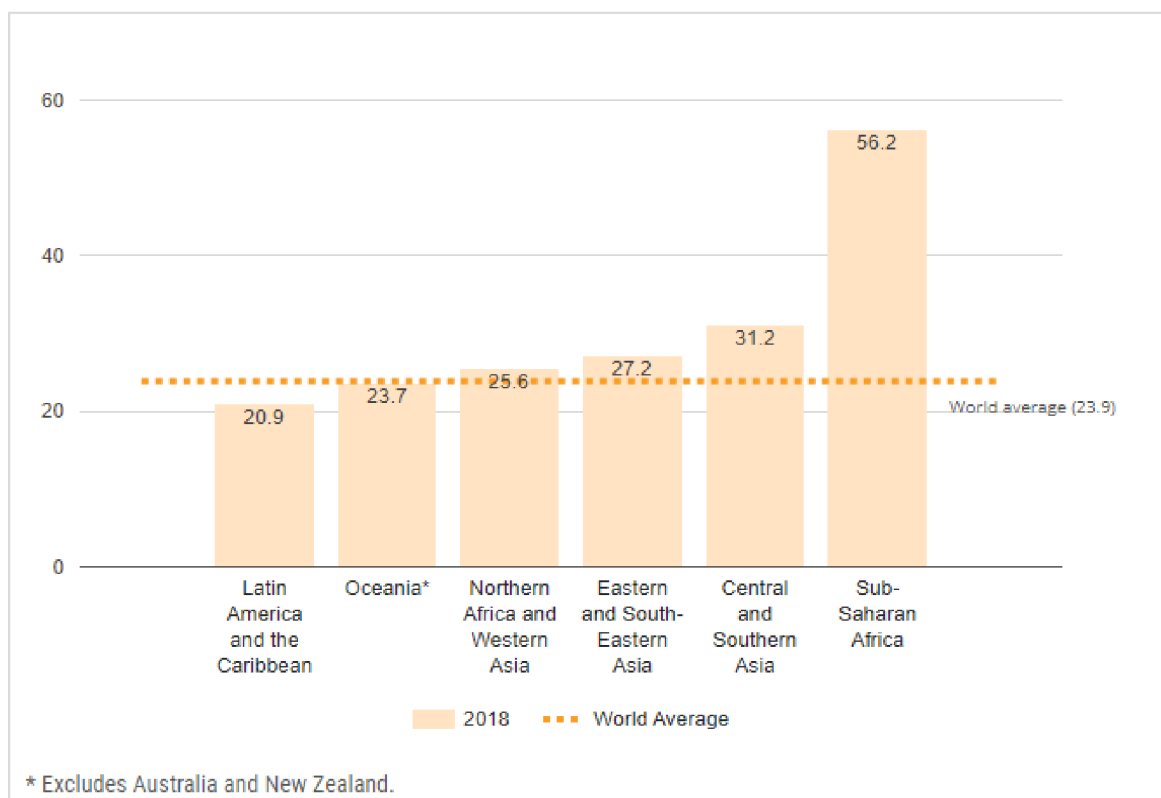
4.8.3 Podíl městského obyvatelstva žijícího ve slumech ve vybraných regionech v roce 2018

Zde uvedený graf vyjadřuje podíl městského obyvatelstva žijícího ve slumech ve vybraných regionech pro rok 2018. Hodnoty v grafu jsou vyjádřeny procentuálně. Na svislé ose jsou vyneseny procentuální hodnoty a na vodorovné ose se nachází vybrané regiony.

Světový průměr činí 23,9 % a dosahuje ho téměř většina vybraných rozvojových regionů. Největší podíl městského obyvatelstva žijícího ve slumech se vyskytuje v regionu subsaharská Afrika s 56,2 %. Na druhém místě je s velkým číselným rozdílem umístěna střední a jižní Asie – rozdíl činí 25 %. V dalších regionech procentuální průměr postupně klesá směrem dolů. Nejmenší počet zastoupení městského obyvatelstva v chudinských čtvrtích je v oblasti Latinské Ameriky a Karibiku. Tato oblast je „nejvíce“ vzdálená od světového průměru, a to přesně o pouhých 3 %.

Regiony v překladu do českého jazyka směrem zleva doprava: Latinská Amerika a Karibik, rozvojové země Oceánie (nezahrnující Austrálii a Nový Zéland), východní a jižní Asie, střední a jižní Asie, subsaharská Afrika.

Graf 13: Podíl obyvatelstva žijícího ve slumech v %

Zdroj: (Make cities and human settlements inclusive, ..., ©2023). - originální zpracování

4.8.4 Slum Kibera – jeden z největších světových slumů

Africký slum Kibera je jeden z neznámějších a největších světových slumů, který vznikl jako následek migračních vln. Název slumu pochází z núbijštiny a v překladu to znamená les nebo také džungle. Přibližná rozloha se pohybuje okolo 2,5 km² a nachází se v okrajových oblastech Nairobi v Keni. Na území Kiberi podle dostupných odhadů žije téměř jeden milion osob. Vznik Kiberi je datován k roku 1918, kdy pozemky v okolí Nairobi byly přiděleny válečným veteránům z první světové války. Osídlování této oblasti postupem času pokračovalo, a ne však zrovna legální cestou. Nelegálně sem byli umístěni migranti z venkovských oblastí za tzv. „tichého souhlasu“ jak samotné keňské vlády, tak dokonce britské správy (Šubrt, 2014).

Od této doby se do současnosti podoba a situace slumu výrazně nezměnila. Stále je zde ve velkém měřítku absence elektřiny, kanalizace, silnice atd. Na území Kiberi je nedostatek vody, která se do rukou místních obyvatelů dostává ze strany privátních dealerů. Cena vody za litr se pohybuje okolo dvojnásobku běžné ceny v Nairobi. Jako ve všech slumech po celém světě tady chybí sociální a zdravotní péče, dostatek pracovních

míst, tudíž muži dochází za prací do Nairobi. Jak tomu bývá v chudinských čtvrtích zvykem, ženy si vydělávají formou ilegální prostituce a tím dochází k šíření pohlavních nemocí. Podle odhadů je většina žen nakažena virem HIV (Šubrt, 2014).

4.8.5 Rocinha Favela v Rio de Janeiro

Slumy se nachází na více místech po světě, dalším místem je hlavní město Brazílie, Rio de Janeiro v Jižní Americe, kde se tato chudinská čtvrť nazývá ekvivalentem slumu, favela, a nese jméno pocházející z portugalštiny, Rocinha. V portugalském jazyce to znamená v překladu malý ranč (Šubrt, 2014).

Na území Ria se nachází stovky favel, včetně Rocinhy, která je stejně tak jako všechny ostatní ilegálního původu a převládá tu vysoká míra negramotnosti. Zásadní rozdíl mezi slumy Kibera a Rocinho je v tom, že převážná většina obydlí je postavena z cihelného materiálu. V oblastech favel je základní infrastruktura, jsou zde zavedeny inženýrské sítě, zahrnující elektřinu, která je však odebírána nelegálním způsobem. Ve favelách jsou dostupné obchody a fastfoody, jako je například Mcdonald a vlastní kabelová televize. Rochinha se liší od ostatních favel a světových slumů tím, že tam jezdí autobusová linka. Někteří obyvatelé „malého ranče“ mají dokonce větší disponibilní příjmy než lidé u okolních oblastí, protože jsou ve většině případech tvořeny financemi, vzniklé z drogové činnosti (Šubrt, 2014).

Z příjmů se v Rocinhe neodvádějí žádné daně a poplatky za poskytnuté služby. To je způsobeno v důsledku procesu, který dostal název tamními obyvateli asphaltizace, což je značeno formou metafory jako zavádění infrastruktury. Zásadní charakteristickou vlastností pro Rocinhu je panující kriminalita, poněvadž celá tato čtvrť je ovládána místními drogovými gangy, které prostřednictvím svým příslušníků v uvozovkách dohlíží na bezpečnost. Policejní složky zde nepůsobí, jejich působnost končí, tam kde začíná území favely. Před hranicemi Rocinhy policajti zadržují turisty, kteří míří do favely za účelem obstarání drog (Šubrt, 2014).

5 ZHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ

Díky analýze bylo zjištěno, že demografická revoluce v Africe způsobuje výrazné výzvy pro ekonomiku a společnost. Výsledky práce naznačují tomu, že je tedy potřeba soustředit se na snižování chudoby a zlepšení životních podmínek pro obyvatelstvo v Africe, což může být dosaženo zvýšením HDP, snížením nerovností a podporou udržitelného rozvoje. Výzkum také ukázal, že migrace hrají v této problematice významnou roli a ovlivňují věkovou strukturu populace.

Hlavním zjištěním je že demografický vývoj v letech 2011 – 2021, v jednotlivých regionech Afriky nabírá extrémně vysokých otáček. V některých regionech dochází k odlišným meziročním přírůstkům, což je ovlivněno například geografickou polohou a klimatickými podmínkami. Východní Afrika je nejlidnatějším ze všech pěti afrických regionů a taktéž je to region s největším meziročním nárůstem počtu obyvatel. Ve zkratce se dá říct, že se jedná o region s nejvíce intenzivním demografickým vývojem na africkém kontinentu. Podle statistických dat se také povedlo úspěšně sestavit predikci demografického vývoje pro africký kontinent do poloviny tohoto století.

Na rozdíl od různého demografického vývoje ve všech regionech, tak věková struktura nabývá všude podobného charakteru. Největší počet obyvatel je zastoupen v produktivní věkové skupině od 15 do 65 let, procentuální podíl této věkové skupiny na celkovém počtu obyvatel se pohybuje v rozmezí od 50,52 % do 64,87 %. Počet obyvatel v předproduktivním věku je ve všech regionech o něco málo menší, ale rozdíly nejsou až zas tak obrovské, jako oproti poproduktivní skupině. Procentuální podíl předproduktivní skupiny k celkovému počtu populace v regionech je v intervalovém rozpětí od 29,4 % do 49,24 %. Kdežto o poproduktivní kategorie se toto rozmezí pohybuje pouze od 2,86 % do 6,24 %, to je ovšem způsobeno špatnými sociálními a hygienickými podmínky, které převládají v celé Africe.

Úspěšná byla taktéž analýza porodnosti a úmrtnosti, ve stejném časovém období jako byl zkoumán demografický vývoj. V závěru práce se podařilo přiblížit problematiku slumů, zanalyzovat podíl městského obyvatelstva žijícího ve slumech ve vybraných regionech pro 2018 a pomocí grafů vyobrazit, které světové regiony přesahují průměrných hodnot. Součástí této části je popis jednoho z největších světových slumů a rozsáhlé brazilské favely.

Vzhledem k tomu, že na dané téma neexistují dohledatelné studie, které by mohly být východiskem pro srovnání, dá se uvažovat v určitém slova smyslu o omezení této práce.

Do diskuse by mohla být vložena myšlenka, že bylo užitečné zkoumat vztah mezi urbanizací a ekonomickým rozvojem a jak tyto faktory ovlivňují rozvoj slumů v různých regionech Afriky. Součástí návrhu je, aby se budoucí výzkum zaměřil na analýzu zdrojů financování a strategie, které by mohly pomoci snížit počet obyvatel žijících v chudinských čtvrtích v Africe a zlepšit jejich kvalitu života.

6 ZÁVĚR

V závěru této bakalářské práce lze shrnout, že demografický vývoj v Africe a jejich jednotlivých regionech a výskyt slumů jsou závažnými problémy, které se týkají sociálních, ekonomických a zdravotních otázek. Práce se zaměřila na poskytnutí uceleného pohledu na tyto otázky a podrobněji analyzovala demografický vývoj v Africe včetně migrace, věkové struktury, porodnosti a úmrtnosti a také ekonomickou situaci v jednotlivých afrických regionech. Výsledkem této práce je přehled o demografii, konkrétně o demografickém vývoji ve všech afrických regionech. Zároveň je součástí výsledku práce pochopení příčin a důsledků výskytu slumů a jejich dopadů na africké obyvatelstvo. Práce také nabízí definice základních demografických pojmů, které jsou východiskem pro následující šetření jednotlivých témat.

Cílem této práce bylo přispět k lepšímu porozumění demografického vývoje na africkém kontinentu a výskytu a problematice chudinských čtvrtí, tj. slumů. V návrhu na rozšíření práce by se mohlo dále zaměřit na možné řešení problému slumů v Africe a na to, jak lze pomocí různých opatření snížit počet lidí žijících v chudobě a zlepšit jejich životní podmínky.

Vzhledem k významu tématu a současným globálním výzvám je důležité nadále sledovat a zkoumat demografický vývoj v Africe a hledat řešení problémů, které se v této oblasti vyskytují. Tato práce přispívá k tomuto úsilí a nabízí ucelený pohled na tuto problematiku. Výstup práce může také sloužit ke zdůraznění interdisciplinárního přístupu k této problematice, protože práce kombinuje odlišné oblasti, jako jsou sociologie, ekonomie a zdravotnictví.

Demografický vývoj v Africe je klíčovou výzvou pro mezinárodní společenství a práce může sloužit jako základ pro tvorbu politik a strategií zaměřených na řešení těchto problémů. Toto dílo může být inspirací pro další výzkumy a analýzy v oblasti demografie a chudoby v Africe.

7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

BRZÓSKA, M. (2020). *Nový zeměpis I. v kostce pro SŠ*. Praha: Fragment. V kostce (Fragment). ISBN 978-80-253-4809-3.

Co je to demografie? (nedat.). *Přírodovědecká fakulta, Karlova univerzita* [online]. [cit. 2023-03-05]. Dostupné z: <https://www.natur.cuni.cz/geografie/demografie-a-geodemografie/studium/informace-pro-zajemce-o-studium-2/co-je-to-demografie>

ČELEDOVÁ, L., Z., KALVACH a R. ČEVELA (2016). *Úvod do gerontologie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-3404-3.

Department of Economic and Social Affairs Population Division (©2023). *United Nations* [online]. [cit. 2023-03-05]. Dostupné z: <https://population.un.org/wpp/>

Gross domestic product: Total and per capita, current and constant (2015) prices, annual Table summary (opens new window) (nedat.). *Unctadstat* [online]. [cit. 2023-03-05].

Dostupné z:

<https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=96>

HAMARNEHOVÁ, I. (2012). *Geografie turismu: mimoevropská teritoria*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4430-8.

Hrubý domácí produkt (HDP) – Metodika (2023). *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2023-03-05]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/hruby_domaci_produkty_hdp

IOM and Amazon Partner to Deliver Shelter and Warmth to Earthquake Survivors (©2023). *IOM* [online]. [cit. 2023-03-05]. Dostupné z: <https://www.iom.int/>

JUREČKA, V. (2017). *Makroekonomie*. 3., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing. Expert (Grada). ISBN 978-80-271-0251-8.

KALIBOVÁ, K. (2005). *Úvod do demografie*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0222-9.

KARAS, P. a L. HANÁK. (2008). *Maturitní otázky - zeměpis*. Praha: Fragment. Maturitní otázky. ISBN 978-80-253-0595-9.

KUNA, Z. (2010). *Demografický a potravinový problém světa*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika. ISBN 978-80-7357-588-5.

Faostat (©2023). FAOSTAT: Land Use [online]. [cit. 2023-03-05]. Dostupné z:

<https://www.fao.org/faostat/en/#data/RL>

Make cities and human settlements inclusive, safe, resilient and sustainable

(©2023). *Unstats* [online]. [cit. 2023-03-05]. Dostupné z:

<https://unstats.un.org/sdgs/report/2021/goal-11/>

MANKIW, N. (1999). Gregory. *Zásady Ekonomie*. 1. vyd. Praha: Grada.

Migrační toky na západních trasách: EU a její členské státy přijaly řadu opatření k řešení migrační situace v západním Středomoří a na západoafrických trasách

(©2023). *Evropská rada* [online]. [cit. 2023-03-05]. Dostupné z:

<https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/eu-migration-policy/western-routes/>

NĚMEC, J. (2013). Základní fyzicko-geografická charakteristika

Afriky. *Afrikaonline.cz* [online]. [cit. 2023-03-05]. Dostupné z:

<https://www.afrikaonline.cz/zakladni-fyzicko-geograficka-charakteristika-afriky/>

NOVÝ, I. a A. SURYNEK (2006). *Sociologie pro ekonomy a manažery*. 2.,

přepřpracované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing. Manažer. ISBN 80-247-1705-0.

PAVLÍK, Z. (1979). Demografický přehled světa. In *Ročenka Lidé a země 1980*. Praha: Academia. ISBN neuvedeno.

PAVLÍK, Z., KALIBOVÁ, K. (2005). *Mnohojazyčný demografický slovník*. Acta demographica XV. Praha : Česká demografická společnost. ISBN 80-239-4864-4.

Printing Africa Maps (©2023). *Owl and Mouse* [online]. [cit. 2023-03-05]. Dostupné z:

<http://www.yourchildlearns.com/megamaps/print-africa-maps.html>

REID, R. J. (2011). *Dějiny moderní Afriky: od roku 1800 po současnost*. Praha: Grada. D (Grada). ISBN 9788024730790.

Statistical Review of World Energy (2022). *Bp* [online]. [cit. 2023-03-08]. Dostupné z:

<https://www.bp.com/content/dam/bp/business-sites/en/global/corporate/pdfs/energy-economics/statistical-review/bp-stats-review-2022-full-report.pdf>

STRNADEL, O. (2019). *Současné migrační trendy Jihoafrické republiky*. Olomouc.

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE. UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI. Vedoucí práce Miloslav ŠERÝ.

Školní atlas světa (2013). 3. vydání. Praha: Kartografie Praha, a.s. ISBN 978-80-7393-074-5.

ŠUBRT, J. (2014). *Soudobá sociologie*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2558-4.

Table viewer (nedat.). *Unctadstat* [online]. [cit. 2023-03-05]. Dostupné z:

<https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx>

Total and urban population, annual (nedat.). *Unctadstat* [online]. [cit. 2023-03-05].

Dostupné z:

<https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=97>

VALLIN, J. (1992). *Světové obyvatelstvo*. Praha : Academia. ISBN 80-200-0437-8.

VODÁKOVÁ, A., PAVLÍK, Z. a K. KALIBOVÁ (2009). *Demografie (nejen) pro demografy*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). ISBN 978-80-7419-012-4.

ZÁHOŘÍK, J. (2021). *Ohniska napětí v postkoloniální Africe*. První vydání, Sazba DTP. Nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-2336-8.

ZÁHOŘÍK, Jan, Valéria BANKÓOVÁ, Marek HRUBEC, Albert KASANDA LUMEMBU, Martin MWONGELA KAVUA, Veronika SOBOTKOVÁ a Jan ŠIŠKA (2022). *Africké století*. V Praze: Vyšehrad. Česko - Evropa - svět příštích 50 let. ISBN 978-80-7601-641-5.

ŽÁK, M. (2007). *Hospodářská politika*. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, Edice učebních textů. Ekonomie. ISBN 978-80-86730-04-2.

8 SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK, GRAFŮ A ZKRATEK

8.1 Seznam obrázků

Obrázek 1: Grafické vymezení regionu	15
Obrázek 2: Grafické vymezení regionu	17
Obrázek 3: Grafické vymezení regionu	19
Obrázek 4: Grafické vymezení regionu	21
Obrázek 5: Grafické vymezení regionu	23
Obrázek 6: Hrubá míra porodnosti pro rok 2011 (‰)	64
Obrázek 7: Hrubá míra porodnosti pro rok 2021 (‰)	65
Obrázek 8: Hrubá míra úmrtnosti pro rok 2011 (‰)	66
Obrázek 9: Hrubá míra úmrtnosti pro rok 2021 (‰)	67

8.2 Seznam tabulek

Tabulka 1: Seznam států severní Afriky včetně rozlohy a počtu obyvatel.....	15
Tabulka 2: Seznam států střední Afrika včetně rozlohy a počtu obyvatel.....	17
Tabulka 3: Seznam států Západní Afriky včetně rozlohy a počtu obyvatel	18
Tabulka 4: Seznam států východní Afriky včetně rozlohy a počtu obyvatel	20
Tabulka 5: Seznam států jižní Afriky včetně rozlohy a počtu obyvatel	22
Tabulka 6: HDP celosvětově pro rok 2021	34
Tabulka 7: HDP jednotlivých regionů Afriky pro rok 2021	38
Tabulka 8: Země jednotlivých regionů s největším HDP pro rok 2021	39
Tabulka 9: Ekonomická úroveň podle HDP/obyvatel v jednotlivých regionech (2021).....	42
Tabulka 10: Dynamika růstu HDP.....	43
Tabulka 11: Demografický vývoj v Africe	45
Tabulka 12: Predikce vývoje celkového počtu obyvatel v Africe	46
Tabulka 13: Porovnání regionu podle celkového počtu obyvatel.....	47
Tabulka 14: Země jednotlivých regionů s největším počtem obyvatel	48
Tabulka 15: Severní Afrika – vývoj počtu obyvatel.....	49
Tabulka 16: Věková struktura – severní Afrika.....	51
Tabulka 17: Střední Afrika – vývoj počtu obyvatel	53
Tabulka 18: Věková struktura – střední Afrika	54
Tabulka 19: Západní Afrika – vývoj počtu obyvatel	55
Tabulka 20: Věková struktura - Západní Afrika.....	57
Tabulka 21: Východní Afrika - Vývoj počtu obyvatel	58
Tabulka 22: Věková struktura - Východní Afrika	60
Tabulka 23: Jižní Afrika - Vývoj počtu obyvatel	61
Tabulka 24: Věková struktura - Jižní Afrika	62

8.3 Seznam grafů

Graf 1: Demografický přechod v Africe, 1950–2100	28
Graf 2: Grafické znázornění typů věkových pyramid.....	31
Graf 3: Podíl Afriky na celosvětovém HDP (%)	35
Graf 4: HDP jednotlivých regionů Afriky v roce 2021 (v milionech USD).....	38
Graf 5: Podíl ekonomicky nejsilnějších zemí v roce 2021 (%)	40
Graf 6: Ekonomická úroveň podle HDP/obyvatel v jednotlivých regionech (2021).....	42
Graf 7: Demografický vývoj v Africe (v tisících).....	45
Graf 8: Grafické znázornění vývoje počtu obyvatel	50
Graf 9: Grafické znázornění vývoje počtu obyvatel	53
Graf 10: Grafické znázornění vývoje počtu obyvatel	56
Graf 11: Grafické znázornění vývoje počtu obyvatel	59
Graf 12: Grafické znázornění vývoje počtu obyvatel	61
Graf 13: Podíl obyvatelstva žijícího ve slumech v %	70

8.4 Seznam použitých zkratek

atd. – a tak dále

etc. - et cetera

tzv. – takzvaný

atp. – a tak podobně

apod. – a podobně

aj. – a jiné